

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
ORIS ZGODOVINE SLOVENSKEGA BANČNIŠTVA

Ljubljana, april 2004

HELENA ŠKUFGA

IZJAVA

Študentka Helena Škufca izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Andreja Sušjana in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	4
1 ZGODOVINA DENARJA NA SLOVENSKEM OZEMLJU	4
2 SLOVENSKO BANČNIŠTVO DO PRVE SVETOVNE VOJNE	6
2.1 Hranilništvo	6
2.2 Kreditno zadružništvo	10
2.3 Bančništvo v obliki delniških družb	12
3 BANČNIŠTVO V OBDOBJU 1918 – 1946	14
3.1 Slovensko bančništvo v dvajsetih letih	14
3.2 Slovensko bančništvo v tridesetih letih	18
3.3 Slovensko bančništvo med drugo svetovno vojno	20
3.4 Temelji nove bančne organiziranosti (1945 – 1946)	22
4 BANČNIŠTVO V OBDOBJU SOCIALIZMA	24
4.1 Obdobje administrativnega sistema (1947 – 1952)	24
4.2 Od enobančnega do večbančnega sistema (1952 – 1961)	26
4.3 Uvedba poslovnih bank (1961 – 1971)	29
4.4 Na razpotju starih in novih odnosov (1972 – 1976)	32
4.5 Banke združenega dela (1977 – 1985)	34
4.6 Obdobje zaostrenih gospodarskih in mednacionalnih odnosov (1985 - 1989)	37
5 BANČNIŠTVO V SAMOSTOJNI SLOVENIJI	40
SKLEP	44
LITERATURA	46

UVOD

Glavni namen mojega diplomskega dela je predstaviti zgodovinski razvoj bančništva v Sloveniji. Diplomsko delo bom razdelila na pet poglavij. Vsa poglavja, razen prvega, bom zaradi boljše preglednosti razdelila na podpoglavja, ki odražajo kronološki razvoj slovenskega bančništva.

V prvem poglavju sem predstavila denarništvo na področju današnje Slovenije, od njegovih začetkov pa vse do danes, od najdb prvih novcev še iz časov Kelto, denarja pod različnimi vladavinami, do slovenskega tolarja v samostojni Sloveniji.

V drugem poglavju se osredotočam na slovensko bančništvo do prve svetovne vojne, predvsem na čas druge polovice devetnajstega stoletja in začetek dvajsetega stoletja, ko so se začeli pojavljati prvi denarni zavodi na naših tleh. Tako bom najprej predstavila hranilnice, sledila bo obravnava kreditnih zadrug, kot zadnje pa nastopijo še banke v obliki delniških družb, ki se pričnejo intenzivneje razvijati od preloma v dvajseto stoletje naprej.

Tretje poglavje zajema tridesetletno obdobje v slovenskem bančništvu, od konca prve do konca druge svetovne vojne. Tudi to poglavje razdeljujem v podpoglavja, in sicer na obdobje dvajsetih let, obdobje tridesetih let in obdobje druge svetovne vojne, ter leta neposredno po njej.

Četrto poglavje pa bo namenjeno obdobju od konca druge svetovne vojne do osamosvojitve slovenske države, ki je sovpadala s spremembo družbenopolitične ureditve in s tem tudi vloge slovenskega bančništva. Videli bomo, da je bila usoda bančništva v tem obdobju tesno povezana in odvisna od političnih razmer in ustavnih sprememb. S koncem osemdesetih let je bila končana razvojna linija t. i. socialističnega bančništva.

V zadnjem, petem poglavju, pa bom prikazala urejenost na bančnem področju po razglasitvi samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije leta 1991, prehod v tržni sistem in spremembe ki jih je le-ta prinesel na bančnem področju.

ZGODOVINA DENARJA NA SLOVENSKEM OZEMLJU

Naši predniki na slovenskem ozemlju so spoznali denar že v 2. stoletju pr. n. št., ko se je razživila trgovina med rimskimi trgovci in keltskimi domorodci (Natek, Natek, 1997, str. 186). Prostor današnje Slovenije je od 3. do 1. stoletja pr. n. št. sodil v sklop noriškega kraljestva (regnum Noricum), v okviru katerega je bilo združenih več keltskih plemen. Ker so se plemena ukvarjala tudi s predelavo železove rude in bila zato cenjen trgovski partner rimskih trgovcev, so se prav zaradi trgovine seznanila tudi z rimskim denarnim gospodarstvom in v 1. stoletju pr. n. št. kot izraz politične suverenosti pričela tudi sama kovati lasten denar, srebrne novce, predvsem na območju današnjega Celja in na Štalenski gori nad Celovcem (Magdalensberg). Lasten denar so kovali do leta 15 pr. n. št., ko je njihovo kraljestvo anektiral Rim, s čemer so izgubili politično samostojnost in kot odraz le-te tudi

kovno pravico¹ (Kos, 1990, str. 15). Povsem je prevladal rimski denar, najprej srebrni denariji² in bronasti sesterci³, od 3. stoletja dalje srebrni antoninijani⁴, po Dioklecijanovi denarni reformi (294) pa bronasti folisi⁵ (Kos, 1990, str. 15).

V 6. stoletju je denar postopoma izginil in menjalno gospodarstvo je prevladovalo vse do 12. stoletja. S ponovnim razmahom trgovine med Italijo in notranjostjo Srednje Evrope, so se v 11. in 12. stoletju, na slovenskem ozemlju pojavili srebrni pfeningi iz kovnic v Brežah na Koroškem (Friesach), Gradcu in na Dunaju. T. i. celjske pfeninge so kovali tudi knezi Celjski v lastni kovnici v Celju (1436 – 54). Po velikem razvrednotenju denarja okoli leta 1460 so Habsburžani zaradi povečane trgovine in kreditnega poslovanja ter v povezavi s proizvodnjo dragih kovin in politične okrepitve začeli kovati poleg prejšnjega manjšega denarja tudi nove večje kovance. Že leta 1484 so v Hallu na Tirolskem začeli kovati forint ali goldinar, ki je z denarno reformo cesarja Maksimilijana v začetku 16. stoletja postala tudi enota novega denarnega sistema poleg starega funta. Okoli leta 1520 so začeli goldinarje kovati tudi na Češkem (joahimstalerji oz. tolarji). Poleg avstrijskega denarja in novcev različnih računskih sistemov, se je zlasti na Primorskem in Kranjskem uveljavil tudi beneški denarni sistem, ki je ohranjal stara srednjeveška razmerja. Tako je bilo v obtoku tudi veliko beneškega denarja (lira). Zaradi neugodnega tečaja v škodo avstrijskim kovancem⁶, je nadvojvoda Karel II. leta 1590 na Primorskem, Goriškem, Kranjskem in delu Štajerske uvedel poseben, ugodnejši tečaj med obema denarjema (t. i. kranjska valuta), ki se je ohranil vse do 18. stoletja (Natek, Natek, 1997, str. 186).

Leta 1760 je Marija Terezija uvedla kovanje bakrenih krajcarjev, že leto prej (1759) pa tudi prve bankovce. Goldinarji so ostali osnovno plačilno sredstvo do 1892, ko so jih zamenjali s kronami v razmerju dve kroni za en goldinar. Po razpadu Avstro-Ogrske so sprva v Kraljevini SHS še uporabljali posebej žigosane kronske bankovce. Leta 1920 so jih po zelo neugodnem razmerju zamenjali s kronske-dinarskimi bankovci. Dinar je postal edino zakonito plačilno sredstvo s 1. januarjem 1923.

---

¹ Kljub temu so bili noriški srebrniki nato v obtoku vsaj še do vlade cesarja Tiberija (14-37) (Kos, 1986, str. 8).

² Denarius je bil srebrnik, ki se je prvič pojavil v rimskem republikanskem denarnem sistemu okoli leta 213 pr. n. št., njegovo kovanje pa se nadaljuje tudi v rimskem imperialnem denarnem sistemu vse do 3. stoletja. Sčasoma je čistost srebrnine, iz katere so kovali denarije, z 98% padla že koncem 1. stoletja na 89%, v začetku 3. stoletja pa je znašala le še 50%. Vrednost denarijev je zato močno padala, njegov pomen v obtoku pa se je zmanjšal, zato so leta 215 uvedli nov srebrnik dvojne vrednosti denarija, imenovan antoninianus.

³ Sesterce (Sestertius) – v denarnem sistemu rimske republike je srebrnik poltretje vrednosti denarija; v denarnem sistemu rimskega imperija je imel med bronastimi novci najvišjo vrednost, do 3. stoletja so ga kovali predvsem iz medenine.

⁴ Antoninianus – moderno ime za srebrnik, ki ga je leta 215 uvedel cesar Karakala z uradnim nazivom Antoninus, od tod tudi poimenovanje novca. Imel je vrednost dveh denarijev, zaradi izjemne inflacije v 3. stoletju pa je njegova povprečna teža močno padla, tako so leta 215 vsebovali 50 do 40% srebra, leta 153 pa le še 4%.

⁵ Folis – bronasti novček, ki ga je z denarno reformo uvedel leta 294 Dioklecijan. Novček je hitro izgubljal na vrednosti, saj je že leta 337 tehtal le 1,5 g od prvotnih 10g.

⁶ Benečani so kupovali avstrijski denar in ga pretapljali v svojega.

Med drugo svetovno vojno se je na ozemlju Slovenije uporabljal okupacijski denar (nemške marke, italijanske lire in madžarski pengoji). Od leta 1944 je partizanski Denarni zavod Slovenije izdajal tudi plačilne bone, nominirane v lirah⁷. Po koncu vojne so med 30. junijem in 9. julijem 1945 okupacijski denar zamenjali za dinarje Demokratične federativne republike Jugoslavije. Z denarno reformo so 1. januarja 1996 dotedanje dinarje zamenjali za nove dinarje v razmerju 1:100. V okviru obsežnega programa sanacije gospodarstva je vlada Anteja Markovića s 1. januarjem 1990 denominirala dinar v razmerju 10.000 starih dinarjev za en »novi« dinar, ga razglasila za konvertibilnega in za pol leta vezala na nemško marko v razmerju 1 DEM = 7 YUD. Ti dinarji so ostali veljavni vse do osamosvojitve Slovenije.

Ob razglasitvi neodvisnosti je Slovenija 26. junija 1991 izstopila iz jugoslovanskega denarnega sistema in uvedla začasen denar (vrednostne bone), ki jih je zamenjala za jugoslovanske dinarje v razmerju 1:1. Novoustanovljena Banka Slovenije je 8. oktobra 1991 uvedla novo denarno enoto slovenski tolar (SIT) in ga razglasila za edino zakonito plačilno sredstvo v RS⁸ (Natek, Natek, 1998, str. 187).

SLOVENSKO BANČNIŠTVO DO PRVE SVETOVNE VOJNE

Razvojna črta slovenskih denarnih zavodov je enostavna in stopničasta. V začetku so prevladovale manj zahtevne oblike poslovanja, poznejša obdobja pa so prinesla bolj kompleksno in razvejano poslovno dejavnost (Lazarević, Prinčič, 2000, str. 19). Čas druge polovice devetnajstega stoletja in desetletij do prve svetovne vojne pomeni obdobje oblikovanja slovenskega sistema institucij denarnega posredništva. Če jih naštejemo v vrstnem redu ustanavljanja ugotovimo, da so se najprej razvile in začele delovati hranilnice, sledile so jim kreditne zadrage, kot zadnje pa so se pojavile banke v obliki delniških družb. Denarne institucije na slovenskem prostoru, tako kot drugod, niso nastajale same iz sebe in zaradi sebe. Porodile so jih parcialne in splošne gospodarske potrebe slovenskega gospodarstva in prostora. Regulativne hranilnice in zadrage so se osredotočile na zadovoljevanje denarnih potreb in zahtev drobnogospodarskega sektorja, ki je v Sloveniji tedaj daleč prevladoval. Nasprotno pa so se banke osredotočile na podjetniški sektor.

Hranilništvo

Prve hranilnice so začele nastajati in se razvijati v 19. stoletju (Bobek, 1989, str. 179). Najprej so se razvile regulativne hranilnice. Njihova osnovna naloga je bilo navajanje prebivalstva na varčevanje, nato iz tako zbranih sredstev nudenje posojil po nizki obrestni meri (Tosti, 1989, str. 11). Pri njihovem poslovanju v ospredju ni bil toliko motiv ustvarjanja dobička, temveč bolj motiv samopomoči, podobno kot kasneje pri zadružnih ustanovah in današnjih hranilno-

---

⁷ To je bil edinstven primer med odporniškimi gibanji takratne Evrope.

⁸ Začasne vrednostne bone so banke zamenjale z novimi bankovci in kovanci v razmerju 1:1.

kreditnih službah (Bobek, 1989, str. 179). Te hranilnice so se smele ukvarjati po posebnem statutu le z absolutno dobro zavarovanimi kreditnimi posli, večinoma s hipotekarnimi krediti (Tosti, 1989, str. 11). Ustanavljanje hranilnic so podpirale takratne države, saj so relativno zgodaj odkrile tudi njihov socialni, politični in narodnostni pomen (Bobek, 1989, str. 179).

Najstarejši denarni zavod na Slovenskem je bila že leta 1820 ustanovljena Ljubljanska hranilnica. Ustanovljena je bila po vzoru denarnega zavoda, ki je posloval na Dunaju ter je bila praktično del nemškega sistema. Leta 1845 je dobila ime Kranjska hranilnica, leta 1946 je bila vključena v Mestno hranilnico ljubljansko (Jaklič, 1999, str. 211). Njena glavna naloga je bilo zbiranje prostih denarnih sredstev prebivalstva in različnih ustanov. S pospeševanjem varčevanja, s kopičenjem sredstev, pa je bilo nato mogoče ponuditi posojila po nizki obrestni meri oziroma po nižji, kot je bila prevladujoča (Lazarević, 2001, str. 72). Slabost te hranilnice in ostalih, ki so nastale kmalu za njo v Celovcu, Gorici, Trstu in drugje, je bila, da so bile ustanovljene z nemškim oziroma italijanskim kapitalom in bile tako v nemških oziroma italijanskih rokah⁹ (Jaklič, 1999, str. 211). Večja vpetost v nemško kot slovensko okolje je bila splošna značilnost prvih denarnih sistemov na naših tleh, kar je tudi onemogočalo njihovo širjenje izven mestnega okolja (Nećak, 1989, str. 40). Poleg gospodarske, so imele hranilnice še pomembno socialno vlogo, to je podpiranje kulturnih, socialnih in gospodarskih ustanov (Lazarević, 2001, str. 72).

Z ustanavljanjem regulativnih hranilnic, so v marsikateri občini Slovenci tudi dokazali politično premoč, ki so jo v določenem okraju pridobili. Te hranilnice so omogočale zbiranje finančnih sredstev in njihovo usmerjanje v lokalno in narodno pomembne investicije, kot npr. v gradnjo šol, cest, železnic, ipd. Obenem so regulativne hranilnice pomenile protiutež nemškemu zavodom. Lokalne oblasti so skozi desetletja spoznavale, da so hranilnice lahko zelo koristne tudi za njihovo gospodarjenje. Zaradi tega in tudi zaradi naraščajočih potreb, se je ustanavljanje hranilnic od sedemdesetih let devetnajstega stoletja dalje pospešilo (Lazarević, Prinčič, 2000, str. 23-27). Pri ustanovitvah so izrazito prednjačila štajerska mesta, občine in okraji. Mesta z neprimerno bolj razvito in diferencirano gospodarsko strukturo in širšim zaledjem, so njihovim hranilnicam omogočala boljše izhodiščne pogoje, ker so tudi ponudila zanesljivejše jamstvo za vloge, kar je bila ena od bistvenih ustanoviteljskih obveznosti pri hranilnicah (Lazarević, 2001, str. 72).

Prve hranilnice z domačim slovenskim kapitalom so bile ustanovljene v večjih centrih šele v drugi polovici 19. stoletja: v Mariboru, Radovljici, Ptujju že leta 1862, v Slovenski Bistrici in Slovenj Gradcu leta 1868, v Brežicah leta 1870 ter do leta 1874 še v Mozirju, Šoštanju in Lenartu, Slovenskih Goricah in v Kozjem (Videčnik, 1989, str. 31). Ena najbolj znanih, Mestna hranilnica ljubljanska, ustanovljena leta 1887, je tako neposredno konkurirala Kranjski hranilnici, primerjava strukture aktiv obeh ljubljanskih hranilnic v letu 1904 pa pokaže precej večjo angažiranost Mestne hranilnice ljubljanske v domače gospodarstvo,

---

⁹ Kranjska hranilnica je zaupana denarna sredstva v veliki meri nalagala zunaj Slovenije oziroma izvažala kapital. Zato se je v slovenskih krogih v takratnem času pojavilo negotovanje glede »pomanjkanja denarja«.

medtem ko se je velik del zbranih sredstev Kranjske hranilnice prelival v tujino (Hočevar, 1984, str. 63).

Slovenske hranilnice so imele zelo veliko naložb v vrednostnih papirjih, predvsem v državnih obveznicah in drugih vrednostnih papirjih, ki so tedaj veljali za zelo zanesljive naložbe. Tako so imele pred prvo svetovno vojno v povprečju petino svojih aktiv naloženih v to bilančno rubriko. Med posameznimi hranilnicami so obstajale razlike, prednjačila pa je Kranjska hranilnica, ki je imela v državnih vrednostnih papirjih kar tretjino svojih aktiv (Lazarević, Prinčič, 2000, str. 26).

Regulativne hranilnice so se tudi interesno povezovale. Njihovo povezovanje je temeljilo predvsem na politični in ne samo gospodarski podlagi. Slovenstvo je bilo tisto, ki jih je prvenstveno združevalo. Tako so bile nemško usmerjene hranilnice zlasti na Štajerskem združene v Reich verband der deutschen Sparkassen in Osterreich. Slovenske hranilnice so v letu 1909 v Ljubljani ustanovile Zvezo jugoslovanskih hranilnic¹⁰, da bi prek nje zagotovile več vpliva in kolektivno zastopanje v podporo in obrambo skupnih interesov.

---

¹⁰ Pridevnik jugoslovanski je bil dodan, ker se je v zvezo vključilo tudi nekaj dalmatinskih regulativnih hranilnic.

Tabela 1: Leta ustanovitve, obseg hranilnih vlog pri slovenskih regulativnih hranilnicah v letu 1913 in primerjava obsega hranilnih vlog v letih 1913, 1931 in 1935 v indeksni primerjavi

Regulativne hranilnice*	Leto	Vloge v kronah	Delež vlog v skupnem obsegu(v%)	Vloge(l. 1913=100)	
				l. 1931	l. 1935
Kranjska hranilnica Ljubljana	1820	50.063.000	26,16	-	-
Mestna hranilnica Ptuj	1862	9.364.000	4,89	13	11
Mestna hranilnica Maribor	1862	27.941.000	14,59	42	36
Mestna hranilnica Celje	1865	10.795.000	5,64	45	36
Okrajna hranilnica Sloven. Bistrica	1868	1.696.000	0,88	62	50
Okrajna hranilnica Slovenj Gradec	1896	4.085.000	2,13	64	39
Mestna hranilnica Brežice	1870	1.435.000	0,74	77	58
Okrajna hranilnica Sloven. Konjice	1872	1.364.000	0,71	43	35
Okrajna hranilnica Sveti Lenart	1873	1.397.000	0,72	55	49
Okrajna hranilnica Kozje	1874	664.000	0,34	46	48
Mestna hranilnica Ljutomer	1874	1.916.000	1,00	26	24
Okrajna hranilnica Rogatec	1875	853.000	0,44	29	25
Mestna hranilnica Ormož	1879	2.197.000	1,24	25	22
Mestna hranilnica Kočevje	1882	6.565.000	3,43	15	13
Mestna hranilnica Ljubljana	1889	43.607.000	22,79	100	82
Južnoštajerska hranilnica Celje	1889	4.295.000	2,24	-	-
Mestna hranilnica Kranj	1893	5.442.000	2,84	78	76
Mestna hranilnica Novo mesto	1894	3.565.000	1,86	99	79
Mestna hranilnica Radovljica	1896	4.108.000	2,14	74	61
Občinska hranilnica Marenberg	1898	1.887.000	0,98	31	26
Mestna hranilnica Kamnik	1901	2.137.000	1,11	77	65
Občinska hranilnica Krško	1901	1.155.000	0,60	129	100
Mestna hranilnica Črnomelj	1905	862.000	0,45	104	94
Občinska hranilnica Kostanjevica	1907	192.000	0,10	139	113
Občinska hranilnica Vrhnika	1910	2.108.000	1,10	94	93
Hranilnica kmečkih občin Ljubljana	1911	1.685.000	0,88	90	65
Hranilnica dravske banovine ¹¹	1931	-	-	43	39
Skupaj	-	-	100	61	51

Vir: Lazarevič, Prinčič, 2000, str. 24; Lazarevič, 2001, str. 54

* V tej razpredelnici niso upoštevane občinske hranilnice iz Gornje Radgone in Murske Sobote ter Mestne hranilnice iz Škofje Loke, ker so bile ustanovljene po prvi svetovni vojni, tako da je primerjava povsem onemogočena.

¹¹ Pri Hranilnici dravske banovine so v letu 1913 združene postavke Kranjske hranilnice iz Ljubljane in Južnoštajerske hranilnice iz Celja. Vzrok je dejstvo, da sta v letu 1931 združili poslovanje s preoblikovanjem Kranjske hranilnice v Hranilnico dravske banovine in priključitvijo Južnoštajerske hranilnice.

Najmočnejša hranilnica v tem času je bila Kranjska hranilnica, takoj za njo je bila Mestna hranilnica ljubljanska, sledila pa jima je Mariborska mestna hranilnica. Ostale hranilnice so bile zelo majhne, njihov vpliv, razen na lokalni ravni, v slovenskih razmerah ni bil zaznaven. Med pomembnejši velja omeniti še Mestni hranilnici Celje in Ptuj. Če seštejemo vloge pri prvih treh hranilnicah ugotovimo, da so skupno zbrale skoraj dve tretjini vloženih sredstev pri slovenskih hranilnicah, z vključitvijo mestnih hranilnic v Celju in na Ptuj pa ta delež naraste na kar tri četrtine.

Kreditno združništvo

Druga oblika denarnih zavodov, ki so se razvili na Slovenskem, so bile kreditne zadruge. To so bili najštevilčnejši denarni zavodi in so s svojo izjemno široko razpredeno mrežo segle tako rekoč do zadnje slovenske vasi. Avstrijska zakonodaja iz leta 1873 jih je, v sklopu skupne opredelitve združništva, definirala kot osebno združbo nedoločenega števila članov z namenom, da pospešuje pridobivanje ali gospodarstvo članov s skupnim poslovanjem, tako tudi z nudenjem kreditov iz skupno zbranih sredstev.

V slovenskem prostoru sta se razvila oba v Evropi uveljavljena tipa kreditnih zadrug, To sta Schulze-Delitschev in Raiffeisenov združni sistem (Lazarević, Prinčič, 2000, str. 27). Poleg teh dveh so pri nas obstajali tudi tako imenovani »vošnjakovi«¹² denarni zavodi, ki so bili slovenska posebnost.

Tabela 2: Organizacijska zasnova kreditnih zadrug

Schulze-Delitschev sistem	Raiffeisenov sistem
<i>Zveza slovenskih posojilnic/Zadružna zveza Celje</i>	<i>Zveza kranjskih posojilnic/Zadružna zveza Ljubljana</i>
➤ več vrst deležev (glavni in opravljeni)	➤ enotni majhni deleži
➤ posameznik ima lahko več deležev	➤ posameznik ima lahko le en delež
➤ kolikor deležev, toliko glasov na občnem zboru	➤ en delež, en glas na občnem zboru
➤ v vodstvene organe se lahko izvoli le glavne deležnike	➤ vsi združniki se lahko potegujejo za vodstvena mesta
➤ neomejeno področje delovanja	➤ omejeno območje delovanja
➤ delitev dobička med združnike	➤ Dobiček se obvezno razporeja v rezervne sklade

Vir: Lazarević, Prinčič, 2000, str. 28

¹² Vošnjakovi denarni zavodi: temelj so bila mešana načela Raiffeisen in Delitsch, uvedli so visoke in male deleže, da bi lahko sodelovali tako bogati kot ne bogati, visoki deleži so imeli glasovalno pravico, posojila so dajali po različnih bančnih običajih (Videčnik, 1989, str. 24).

Zibelka slovenskega združništva je bila Štajerska. Prve zadruge so začeli ustanavljati v sedemdesetih letih devetnajstega stoletja, še posebno pa po sprejetju združnega zakona leta 1873. Prve slovenske kreditne zadruge, imenovane posojilnice, so bile ustanovljene na podlagi Schulze-Delitschevih načel¹³, ki so omogočala z visokimi deleži ustanovitev finančno trdnih zavodov, sposobnih kovanja z nemško konkurenco (Lazarevič, 2001, str. 72). Prve so nastale po češkem vzoru v sedemdesetih letih na pobudo bratov Vošnjakov¹⁴ (Hočevar, 1987, str. 65).

Potem, ko je prišlo na Slovenskem do politične diferenciacije, pa so se od devetdesetih let dalje začele širiti še Krekove združniške hranilnice Raiffeisnovega¹⁵ tipa, tako da je obstajalo leta 1903 že 259 kreditnih zadrug, do leta 1910 pa se je njih število povečalo na 543 (Hočevar, 1987, str. 65).

Kreditne zadruge so se združevale v združne zveze. Le-te so imele dvojno vlogo; bile so revizijske zveze¹⁶, hkrati pa so bile tudi denarne centrale¹⁷ (Lazarevič, Prinčič, 2000, str. 30). Te zveze niso bile utemeljene ozko regionalno, pokrajinsko ali deželno, temveč nacionalno. Merilo je bilo slovenstvo članstva. Tako so združevale zadruge in združnike z vsega slovenskega etničnega prostora. Skrbele so za pospeševanje napredka kreditnih zadrug, ustanavljanje novih in usklajevanje njihovega finančnega poslovanja, deloma pa tudi za združevanje sredstev (Hočevar, 1987, str. 65). Pred prvo svetovno vojno je kreditne zadruge združevalo pet kreditnih zvez. Na pobudo Mihaela Vošnjaka je leta 1883 v Celju nastala Zveza slovenskih posojilnic, prva slovenska in tretja avstrijska združna zveza. Zveza slovenskih posojilnic¹⁸ je povezala in uskladila poslovanje članic ter hkrati pospeševala ustanavljanje novih zadrug (Lazarevič, 2001, str. 72). Slovenske združne zveze so dobile značilnost, ki drugje v Avstriji ni bila običajna. V letu 1895 so v Ljubljani ustanovili Zvezo kranjskih posojilnic – drugo slovensko združno zvezo¹⁹, ki je povezovala Krekove združniške hranilnice Raiffeisnovega tipa. Tretjo slovensko združno zvezo so leta 1904 ustanovili v Gorici – Goriško zvezo gospodarskih zadrug in društev²⁰. Četrta slovenska združna zveza, Zveza slovenskih zadrug, je pod vplivom liberalnega tabora nastala 1907 v Ljubljani (Lazarevič, 2002, str. 9). Nastala je z izločitvijo kranjskih in primorskih kreditnih

---

¹³ Zavod za vse stanove, tudi izobraženstvo, deluje na obsežnem območju, uvaja deleže in smatra ta denar kot obratna sredstva zavoda, dobiček se deli med članstvo (Videčnik, 1989, str. 24).

¹⁴ Prva ustanovitelj slovenskega združništva sta bila Josip in Mihael Vošnjak, prvi kot idejni utemeljitelj in buditelj, drugi kot realni (stvarni) ustvaritelj (Orožen, 1977, str. 9).

¹⁵ Načela Raiffeisen: zelo prilagojena kmečkim razmeram, vsaka vas naj ima svojo hranilnico, vodijo naj jo kmetje sami, najboljši naj bodo na čelu, dela opravljajo brezplačno, neomejeno jamstvo, poslovanje brez deležev, posojila so le na zadolžnice, menice so izključene, čisti dobiček ostane v hranilnici.

¹⁶ Kreditne zadruge kot revizijske zveze so z revizijami poslovanja nadzorovale zakonitost vsakodnevne dela pri svojih članicah.

¹⁷ Prek denarnih central je potekala denarna izmenjava med posameznimi članicami – kreditnimi zadrugami. Sprejemale so vloge članic, hkrati pa so svoje članice tudi kreditirale.

¹⁸ Zveza slovenskih posojilnic se je leta 1905 se je reorganizirala in preimenovala v Združno zvezo v Celju, saj so se kreditnim zadrugam pridruževale še številne druge združne oblike (Lazarevič, 2002, str. 9).

¹⁹ Zveza kranjskih posojilnic se je leta 1904 preoblikovala v Združno zvezo v Ljubljani in se je neprikrito uvrščala na katoliški pol slovenskih političnih delitev.

²⁰ Goriška zveza gospodarskih zadrug in društev je združevala izključno združnike na Goriškem.

zadrug in celjske Zadružne zveze. Vzrok za izločitev je bil političen, glavni pobudniki pa liberalno opredeljeni politiki in gospodarstveniki. Pravzaprav je šlo za delitev na pokrajinski podlagi, saj so pri celjski zvezi ostale vse štajerske in koroške zadruge, druge pa so se pridružile Zvezi slovenskih zadrug (Lazarević, 2001, str. 72). Te hranilnice so povezali z ustanovitvijo Zveze kranjskih posojilnic (1895), ki je pozneje prerasla v Zadružno zvezo v Ljubljani.

Bančništvo v obliki delniških družb

V primerjavi z drugimi oblikami denarnih zavodov, se je slovensko bančništvo v obliki delniških družb začelo razvijati razmeroma pozno, od preloma v dvajseto stoletje dalje. Vendar to ne pomeni, da prej bančnega poslovanja na Slovenskem ni bilo (Lazarević, 2001, str.73). Domačih bančnih delniških družb skoraj ni bilo, kar je seveda na stežaj odprlo vrata izpostavam tujih bank. Kljub temu je bilo nekaj poskusov ustanovitve in delovanja bančnih delniških družb v Ljubljani – Ljubljanska obrtna banka (1868-1872) in Kranjska eskomptna družba (1876-1885), ponesrečena ustanovitev Ljubljanske občne banke leta 1872, ki pa so razmeroma hitro prenehale s poslovanjem. Poleg tega so bančne delniške družbe od sedemdesetih devetnajstega stoletja delovale v Mariboru (Mariborska eskomptna banka) in Prekmurju, natančneje v Murski Soboti in Lendavi, ki pa so bile preveč zaprte v ozke lokalne okvire. Njihovo delovanje v slovenskem prostoru ni bilo prav nič zaznavno. Prekmurske bančne delniške družbe bi lahko glede glavnice in obsega poslovanja lahko uvrščali med hranilnice oziroma kreditne zadruge. Tako Kranjska eskomptna družba kot tudi Mariborska eskomptna družba sta bili v nemških rokah in omejeni le na meščansko okolje, tako da za slovenski gospodarski razvoj nista bili posebnega pomena (Jaklič, 1999, str. 212).

Ustanovitev prvih slovenskih delniških bank na prelomu stoletja je pripomogla k uvajanju in širjenju finančnih inovacij v slovenskem prostoru. Do tedaj je bilo namreč finančno posredništvo omejeno na delovanje regulativnih hranilnic in kreditnih zadrug, ki so sicer povečale ponudbo kreditnih sredstev drobnemu gospodarstvu in kmetijstvu, niso pa bile po svojem namenu in organizaciji v stanju zadovoljevati potreb domače veletrgovine in industrije po finančnih storitvah. Vrzeli so zapolnile delniške banke, ki so imele značaj univerzalnih bank in so torej omogočale tako kratkoročno poslovno kreditiranje kot konzorcijske storitve za dolgoročno financiranje industrijskih podjetij (Hočevar, 1987, str. 73). Čeprav so hranilnice in posojilnice tja do preloma stoletja vključile v svojo finančno mrežo dobršen del slovenskega drobnega gospodarstva oziroma kmetijstva, zaradi funkcijsko omejene ponudbe finančnih storitev ti zavodi niso zadovoljevali potreb rastočega domačega podjetništva po storitvah, ki so jih opravljale drugje univerzalne poslovne banke²¹. Do leta 1900 ni bilo v Sloveniji nobene take banke, niti domače niti tuje. V Ljubljani sta obstajala dva privatna

---

²¹ Pojem univerzalne banke ustreza tipu poslovne banke, ki se je razvil v Nemčiji in drugje v Evropi in ki je združeval kratkoročne kreditne posle, ki so bili značilni za angleške banke, s financiranjem dolgoročnih gospodarskih investicij po vzoru francoskega Credit Mobilier.

bankirja (Tosti, 1989, str. 12), v nemško sfero sodeči privatni banki. Pobuda za prvo slovensko delniško banko je prišla iz domačih krogov²², ki pa so se pri uvajanju te, za Slovence nove oblike finančnega posredništva, naslonili na češki kapital in znanje²³ (Hočevar, 1987, str. 67). Tako so leta 1900 ustanovili Ljubljansko kreditno banko (LKB), banko, ki je izjemno širokopotezno zastavila delo na vsem slovenskem ozemlju. Celo več – segla je tudi čez ta prostor. Živnostenska (Gospodarska) banka iz Prage oziroma njena dunajska podružnica, je vpisala 50 odstotkov delniške glavnice ter poskrbela za strokovno vodstvo. Preostalo polovico delniške glavnice so po promocijski akciji vpisali Slovenci, tako posamezniki kot kreditne zadruga. Ljubljanska kreditna banka, katere pomen je bil v dejstvu, da je povezala domač in mednarodni trg kapitala, je hitro širila območje njenega delovanja (Lazarevič, 2001, str. 73). Do začetka prve svetovne vojne je po slovenskem etničnem ozemlju razpredla svoje podružnice – imela jih je v Celovcu (1904), Trstu (1907), Gorici (1910) in Celju (1912), poleg tega pa tudi v Splitu (1902) in Sarajevu (1909), s čimer je poleg drugega omogočala krepitev gospodarskih stikov in prodor slovenskega gospodarstva v Dalmacijo in Bosno.

Inovacijskemu pojavu LKB je sledilo širjenje bančne mreže, in sicer z ustanovitvijo delniških bank, kot tudi z odpiranjem podružnic slovenskih bank v slovenskem in ostalem južnoslovanskem, predvsem hrvaškem prostoru (Hočevar, 1987, str. 67). Kot druga slovenska banka je začela poslovati v Sloveniji Jadranska banka²⁴, ki je bila ustanovljena leta 1905 v Trstu z izključno domačim kapitalom. Po večini so bile delnice plasirane po Dalmaciji, deloma po Hrvaški in nekaj manj po Sloveniji (Tosti, 1989, str. 14). Ob koncu prvega desetletja dvajsetega stoletja pa je v Ljubljani začela poslovati Kranjska deželna banka²⁵ (1910), šest let pozneje je ravno tako v Ljubljani začela delovati še Ilirska banka²⁶ (1916), ki je bila splošnega tipa (Lazarevič, 2002, str. 12-13).

Prve banke, zlasti Ljubljanska kreditna in Jadranska banka, so si določile zelo široko področje dela – sprejemanje vlog na hranilne, tekoče in žiro račune, eskontiranje in reeskontiranje menic, dodeljevanje vsakovrstnih posojil, tudi lombardnih, aktivno udeleževanje pri različnih pridobitniških podjetjih in različne bančne storitve, kot sta nakup in prodaja vrednostnih papirjev. Banki sta razmeroma hitro prevzeli tudi vlogo investicijskih bank in sta spodbudili nastanek nekaj delniških družb ter opravljali emisijo vrednostnih papirjev (Lazarevič, Prinčič, 2000, str. 39).

---

²² Spodbuda je prišla iz podjetniških krogov, saj hranilnice in kreditne zadruga niso mogle v celoti zadostiti njihovemu povpraševanju po finančnih uslugah (Lazarevič, 2001, str. 73).

²³ Čehi, ki so podobno kot Slovenci težili h gospodarski avtonomnosti, so do takrat že razvili Prago v finančni center, kot pomembno protiutež Dunaju.

²⁴ Pri ustanovitvi Jadranske banke je imela vodilno finančno vlogo LKB, torej ne več neka zunanja banka, kot je bilo to pri ustanovitvi LKB (Hočevar, 1984, str. 185).

²⁵ Kranjska deželna banka se je prvenstveno ukvarjala s kreditiranjem občin in podeljevanjem hipotekarnih posojil.

²⁶ Pobuda za ustanovitev Ilirske banke je prišla iz katoliških krogov in naj bi postala protiutež LKB, ki je bila v rokah liberalnih krogov (Jaklič, 1999, str. 212).

V konjunktornem obdobju, ki je trajalo od leta 1903 pa tja do leta 1912, ko je izbruhnila prva balkanska vojna, so bile razmere za razvoj slovenskih bank ugodne (Hočevar, 1987, str. 67). Obdobje do prve svetovne vojne je bilo obdobje hitre rasti, samo od leta 1908 do 1912 so se vloge več kot podvojile, raznovrstna posojila pa natančno podvojila. Prav tako so se rezerve več kot potrojile, delniška glavnic pa se je povečala za dve tretjini (Lazarević, 2001, str. 73). Naglemu napredovanju bančnih aktiv v obdobju 1900 – 1912 je sledila stagnacija oziroma nazadovanje od začetka balkanskih vojn pa do konca prve svetovne vojne.

BANČNIŠTVO V OBDOBJU 1918 – 1946

Slovensko bančništvo v dvajsetih letih

Leto 1918 pomeni v slovenski zgodovini veliko prelomnico ne samo v političnem, temveč tudi v gospodarskem oziru. Vstop v novo državo, ki je bila civilizacijsko, kulturno, socialno in navsezadnje tudi gospodarsko drugačen prostor, je prinašal večplastne spremembe. Te so segle tudi na področje bančništva, najbolj so bile občutne pri bančnih delniških družbah. Število tovrstnih bank je poskočilo, kar je bila posledica novega položaja, ki ga je Slovenija pridobila z obratom na jug. Slovenija je namreč postala konstitutivni element nove države, njeni politiki pa državni ministri, ki so sprejemali take in drugačne odločitve, tudi ekonomske (Lazarević, 2001, str. 55). Po zedinjenju Srbov, Hrvatov in Slovencev v eno državo se je morala novoustanovljena država spoprijeti tudi s problemi na denarnem področju. Težave so bile še večje, ker je nova država obsegala ozemlje, na katerem je bilo v obtoku pet vrst denarja²⁷ (Tomašević, 1938, str. 153).

V novo državo so Slovenci vstopili z Ljubljansko kreditno, Jadransko, Ilirsko in Kranjsko deželno banko v Ljubljani ter Eskomptno banko v Mariboru. Delovalo je tudi nekaj manjših delniških družb v Prekmurju. Ljubljanska kreditna banka je nadaljevala svoje poslovanje brez sprememb. Ilirska banka se je preimenovala v Slovensko eskomptno banko in se nato združila s Trgovsko banko. Kranjska deželna banka se je preoblikovala v Hipotekarno banko jugoslovanskih hranilnic.

Med pomembnejšimi bankami, ki so bile ustanovljene v tem obdobju, naj omenim Slovensko banko (1920), pri kateri so prevzeli domači investitorji 65 % delniške glavnice, tuji pa 35 %; Zadružno gospodarsko banko (1920), kjer je bila skoraj izključna lastnica Zadružna zveza, naslednica Zveze Kranjskih posojilnic, ki so jo ustanovili Krekovi krščanski socialisti; Kreditni zavod za trgovino in industrijo (1920), ki je v okviru takratne nacionalizacije prevzel posle dunajske podružnice Creditanstalt, ki je s 30% ostala delničarka v banki, kar je banki omogočilo dobre mednarodne zveze (Jaklič, 1999, str. 213). Imela je pomembno vlogo v slovenskem gospodarstvu v 1920-tih letih, kot podrobneje opisuje Tosti (1989). Kasneje jo je,

---

²⁷ V obtoku so bile avstroogrške krone, srbski dinarji, črnogorski perperji, bolgarski levi, nemške marke.

podobno kot druge institucije, prizadela gospodarska kriza, vendar je preživela celo 2. svetovno vojno (Štiblar, 1996, str. 208). Poleg teh so bile ustanovljene še Merkantilna, Obrtna, Zadrúžna in Prometna banka, v banko se je iz kreditne zadruge preoblikovala Celjska posojilnica, v Prekmurju sta delovanje nadaljevali Prekmurska banka in Dolenjelendavska hranilnica.

Med dejavnike, ki so ugodno vplivali na rast bančnega sistema velja omeniti jezikovno poslovenjenje vseh gospodarskih in torej tudi bančnih institucij, gospodarsko odpiranje na balkansko tržišče in razmeroma ekspanzivno denarno politiko prvih povojnih let. V takih razmerah je prišlo do množičnega ustanavljanja novih delniških družb, deloma iz nekdanjih obratov in poslovalnic družb, katerih sedeži so s potegnitvijo novih državnih mej prišli zunaj jugoslovanskega ozemlja. Prav glede na rast števila podjetij lahko označimo leta 1919 – 1925 kot slovensko ustanoviteljsko obdobje, saj so v tem času pri Zbornici za trgovino, obrt in industrijo registrirali kar 80 novih delniških družb (Hočevar, 1987, str. 71). Naraslo je tudi število delniških bank, in sicer v Ljubljani od 3 na 9, število podružnic ljubljanskih bank od 8 na 31 in število podružnic izvenljubljskih poslovnih bank od 5 na 6 (Jaklič, 1999, str. 213).

Slovenski bančni kapital, v jugoslovanskih razsežnostih je pomenil 14%, je bil osredotočen v treh bankah: Ljubljanski kreditni banki²⁸, Kreditnem zavodu za trgovino in industrijo ter Zadrúžni gospodarski banki. Medtem ko sta bili Ljubljanska kreditna banka in Zadrúžna gospodarska banka univerzalni banki, je bil Kreditni zavod bolj specializirana bančna ustanova, ki je povečini poslovala samo s podjetji, bistveno manj pa s prebivalstvom. Poimensko navedene tri banke so se razlikovale tudi glede izvora lastnikov (Lazarević, 2001, str. 55). Zadrúžna gospodarska banka je bila namreč povsem v slovenskih rokah, v letu 1920 so jo ustanovile kreditne zadruge katoliško opredeljene Zadrúžne zveze iz Ljubljane, ki je imela tri četrtine delnic, preostanek pa je pripadal posameznikom. Ljubljanska kreditna banka in kreditni zavod sta bila v mešani lasti, kasneje pa sta banki prešli v slovenske roke.

---

²⁸ Po prvi svetovni vojni je silno razširila obseg svojega poslovanja, tako po količini kot ozemeljsko. Natančno je pokrila slovenski prostor, podružnično mrežo je krepila in na novo gradila tudi v drugih predelih države.

Tabela 3: Bančna tržna struktura v Sloveniji v letih od 1925 do 1935

Banke	Delež v skupni vsoti kreditov			Delež v skupni vsoti vlog v %			Delež v skupni bilančni vsoti		
	1925	1930	1935	1935	1930	1935	1925	1930	1935
Celjska posojilnica	3,0	6,0	7,7	10,5	4,5	7,6	3,8	5,3	6,6
Dolnjelendavska hranilnica	0,5	0,4	-	0,8	1,3	-	0,4	0,7	-
Hipotekarna banka jugosl. hranilnic	3,1	0,5	2,2	8,0	0,3	2,5	3,1	0,4	1,5
Kreditni zavod za trgovino in industrijo	16,5	24,5	29,6	6,6	9,4	14,8	23,5	26,2	28,7
Ljubljanska kreditna banka	34,9	34,8	31,7	42,8	36,7	29,6	33,2	32,7	33,4
Markantilna banka	2,8	-	-	3,8	-	-	1,7	-	-
Obrtna banka	1,7	1,0	1,0	2,2	1,1	1,5	1,2	0,8	0,7
Prekmurska banka	0,5	1,4	1,6	1,2	1,6	3,3	0,8	1,4	1,9
Prometna banka	1,5	1,6	1,7	2,4	2,3	0,3	1,0	1,4	1,5
Slovenska banka	4,0	-	-	2,5	-	-	2,9	-	-
Trgovska banka	12,2	-	-	5,4	-	-	10,5	-	-
Zadružna banka	1,8	1,8	-	1,4	2,1	-	1,3	1,4	-
Zadružna gospodarska banka	17,5	28,0	21,1	12,4	40,7	35,6	16,6	29,7	23,5

Vir: Lazarević, 2001c. str. 48.

Značilnost poslovanja obravnavanih bank je bila njihova velika in razvejana investicijska dejavnost. Pri širitvi bančnega koncerna je prednjačila Ljubljanska kreditna banka, sledil ji je Kranjski kreditni zavod, medtem ko je bila Zadružna gospodarska banka precej skromnejša. Vse tri banke so se tako kot podjetja v drugih panogah podala v iskanje zaslužka tudi zunaj Slovenije, v druge jugoslovanske pokrajine. Tam so sicer imele svoje podružnice in podjetja, vendar je glavna dejavnost še vedno ostala osredotočena na slovenski prostor (Lazarević, 2001, str. 55-56). Analizirane banke skupaj so nadzorovale skoraj polovico delniškega kapitala v Sloveniji. Ljubljanska kreditna banka, po 1. svetovni vojni daleč najmočnejša slovenska banka, je povečala svoj nominalni delniški kapital za petkrat, s čimer je dosegla večinsko domače lastništvo in vodilno mesto med slovenskimi finančnimi institucijami (Štiblar, 1991, str. 208). Obvladovala je dobro petino slovenskega delniškega kapitala.

Leta 1920 je bila v Ljubljani ustanovljeno Društvo bančnih zavodov z namenom uveljaviti skupna bančna pravila in skupno bančno politiko (na primer določitev maksimalne 5% obrestne mere na depozite) (Štiblar, 1991, str. 207). Pomemben mejnik v razvoju slovenskega finančnega posredništva pomeni tudi ustanovitev Ljubljanske borze za blago in vrednote, ki je

pričela poslovati leta 1924 in je od leta 1927 trgovala z vrednostnimi papirji, devizami in valutami (Jaklič, 1999, str. 213).

Čeprav so vojna in njene posledice zmanjšale finančno zmogljivost kot tudi prostorsko razsežnost slovenskega bančnega sistema, pa so bile razmere za njegovo krepitev v novo nastali jugoslovanski državi razmeroma ugodne, tako da je prišlo v obdobju 1919 – 1925 do naglega širjenja bančnih zavodov, potem pa do reorganizacije, ki so sledile polomu Slavenske banke²⁹, do konsolidacije, tako da je leta 1930 združena bančna vsota vseh slovenskih bank dosegla višek, na katerega se v kriznem obdobju tridesetih let ni več povzpela (Hočevar, 1987, str. 71).

Obdobje pred prvo svetovno vojno je mogoče označiti kot vrh v razvoju slovenskega hranilništva, kasneje pa sta pomen in relativni delež regulativnih hranilnic med slovenskimi denarnimi zavodi zaradi pojava večjega števila bank, ki so navezale nase predvsem podjetniški sektor, naglo upadla. To je še najbolj vidno iz obsega vlog, ki so jih upravljale. Tako je obseg vlog, shranjenih v slovenskih hranilnicah v medvojnem obdobju, dosegel komaj polovico predvojne višine. Le redke so bile hranilnice, ki so v celoti dosegle ali celo presegle predvojno raven (Lazarević, 2001a, str. 54). Število hranilnic se je v obdobju med svetovnjima vojnima ustalilo na 28, hranilnice pa so v tem času začele posodabljati poslovanje, čedalje bolj so ga širile na bančno področje. Ta proces ni bil enkratni in še zdaleč ne enakomeren. Nekatero hranilnico, zlasti največje – Hranilnica dravske banovine, Mestna hranilnica ljubljanska in prav gotovo mariborska mestna hranilnica – so se začele izenačevati z bankami, manjše pa še zdaleč ne. Težišče poslovanja se je po prvi svetovni vojni premaknilo s hipotek, efektnega portfelja in občinskih posojil na tekoče račune, sledila so jim hipotekarna posojila (Lazarević, 2001a, str. 54).

Če je bila jugoslovanska doba za hranilnice čas relativnega nazadovanja, pa isto obdobje pomeni vrh slovenskega kreditnega združništva. Položaj, namen in vloga kreditnega združništva se v tem obdobju niso spremenili. Število združnih zvez se je v Sloveniji z novimi mejami nekoliko zmanjšalo. V tem času je bila prisiljena prenehati delovati najstarejša slovenska združna zveza iz Celja, njene članice so se povečini pridružile ljubljanski Zvezi slovenskih zadrug. Glede na razmere izpred prve svetovne vojne, se stanje tudi po njej ni spremenilo. Zdržna zveza iz Ljubljane, ki je bila navezana na katoliški tabor, je še naprej tako po številu članstva kot po finančni moči krepko presegla konkurenčno zvezo, Zvezo slovenskih zadrug. Kreditne zadruge so po prvi svetovni vojni sorazmerno hitro obnovile

---

²⁹ Bankrot ugledne zagrebške Slavenske banke leta 1925 – s široko razprostrto dejavnostjo tudi na slovenskih tleh, katerega glavni vzrok je bil v čezmernem dolgoročnem kreditiranju gospodarskih subjektov s kratkoročnimi sredstvi, z zelo obširnimi krogom oškodovancev med denarnimi zavodi – je v slovenskem bančništvu označil začetek novega obdobja, zaznamovanega z restriktivno denarno politiko. Bilo je konec sorazmerno ugodnega gospodarskega ciklusa, banke so bile prisiljene reorganizirati se in utrditi lasten položaj ter odpisati znaten delež neizterljivih naložb.

poslovanje in že v prvi polovici dvajsetih let dosegle predvojno raven, v drugi polovici pa so jo že presegle. Tako so znova utrdile svojo vlogo največjega zbiralca hranilnih vlog med slovenskimi denarnimi zavodi. Vse to je omogočila obsežna mreža skorajda 500 kreditnih zadrug, v katere je bilo včlanjenih kar 15 % prebivalstva (Lazarević, 2001a, str. 55).

Slovensko bančništvo v tridesetih letih

Leta 1930 je bil slovenski bančni kapital koncentriran v Ljubljani, kjer so imele tri največje finančne institucije (LKB, KTZI in Zadrúžna gospodarska banka) 88% vse slovenske bančne aktive. Bančna aktiva je v letu 1930 dosegla maksimalno vrednost. Znamenja krize v letu 1930 so se najprej pokazala v padanju cen in naraščanju zalog, nato pa v omejevanju proizvodnje. Slovenske banke tega niso občutile, saj se je tega leta celo povečala likvidnost, celotna aktiva in promet pa sta dosegla vrh v obdobju med obema svetovnjima vojnoma. Vendar je bilo to le zatišje pred viharjem (Lazarević, 2001b, str. 55). V letu 1931 je bil uveden v Jugoslaviji zlati standard, ki je trajal le nekaj mesecev. Kolaps banke Creditanstalt na Dunaju (ki je imela finančne vezi s Slovenijo), odliv kapitala iz Avstrije in Nemčije, Hooverjev moratorij na plačila vojnih reparacij (ki naj bi jih prejela tudi Jugoslavija) so prispevali k zmanjševanju slovenskega bančništva v obdobju 1931 – 1934 (Štiblar, 1991, str. 210). Posledica restriktivne monetarne politike centralne banke je bilo četrtnsko zmanjšanje finančnih virov slovenskih bank; ni bilo več kreditov Narodne banke in drugih neslovenskih bank, za desetino so se zmanjšale hranilne vloge, ustavil se je tudi dotok tujih valut zaradi zmanjšane izvoza (Lazarević, 2001b, str. 55). Kljub manjši likvidnosti še ni prišlo do večjega krčenja kreditov, saj so banke nadomestile primanjkljaj s prodajo vrednostnih papirjev. Brez posledic pa zmanjšana nelikvidnost vendarle ni mogla ostati; te so se pokazale v nezaupanju vlagateljev, ki so znatno bolj podpihovale izgube Narodne banke ter velik padec cenovne ravni državnih vrednostnih papirjev. Prebivalstvo se je v strahu za svoje vloge množično postavilo pred bančna okenca in nemudoma terjalo svoj denar. Da bi bančniki ohranili zaupanje, so sprva izplačevali neomejene zneske hranilnih vlog, vendar so bili kmalu zaradi izčrpanosti virov prisiljeni ustaviti izplačevanje vlog. Po letu 1931 je bančništvo v veliki meri ohromelo. V okoli 700 bank v državi jih je 301 zaprosilo za odložitev plačevanja obveznosti, za sanacijo ali nestečajno likvidacijo. Veliko varčevalcev je popolnoma ali delno izgubilo svoje vloge³⁰. Hranilne vloge so se znižale, v desetletju 1931 do 1941 od 14 na 9 milijard dinarjev. Država je bila prisiljena uveljaviti predpis o zaščiti denarnih zavodov in hranilnic z dne 23. novembra 1933, ki je omogočal nelikvidnim bančnim in hranilnim zavodom začasno zaustavitev vloženi sredstev, pa tudi obrestne mere na vložena sredstva so se med trajanjem moratorija izplačil znižala (Guštin, 1987, str. 81).

Odpravljanje posledic krize se je na bančnem področju intenzivneje začelo v letu 1935, ko je ministrski svet pričel izdajati prve odločbe o sanaciji bank, ki so zaprosile za zaščito oziroma

---

³⁰ Le nekateri so od leta 1937 dalje lahko dvignili svoje vloge.

odlog izplačil v prejšnjih letih. Ministrstvo za trgovino in industrijo je lahko na podlagi prošnje v soglasju z lastniki odredilo odlog izplačil, sanacijo in zunajstečajno likvidacijo.

Kriza v tridesetih letih je neugodno vplivala tudi na slovensko gospodarstvo in zmanjšalo zaupanje v slovensko bančništvo. Moč finančnih institucij se je po gospodarski krizi počasi krepila, vendar finančne razmere niso bile več tako trdne kot pred njo. Konkurenca denarnih zavodov na slovenskem trgu je bila pred drugo svetovno vojno velika. Bančne delniške družbe so se morale kosati še z regulativnimi hranilnicami in množico kreditnih zadrug, a tudi s podružnicami neslovenskih in državnih bank (Lazarević, 2001c, str. 47). Slovensko bančništvo je delilo enake slabosti kot bančništvo v vsej državi, bilo je heterogeno in nekoncentrirano, boljše je bilo le stanje glede samostojnih in regulativnih hranilnic in posojilnic ter kreditnih zadrug.

Od bank, ki so imele center v Ljubljani (bila je tretji finančni center v državi) so bile največje Ljubljanska kreditna banka³¹, Zadružna gospodarska banka ter Kreditni zavod za trgovino in industrijo, ki so obvladovale 85 % denarnega tržišča v Dravski banovini. Pred začetkom druge svetovne vojne je na ozemlju Dravske banovine poslovalo 6 podružnic državnih denarnih zavodov, 9 privatnih bank z 10 podružnicami, 6 podružnic hrvaških bank, 28 regulativnih hranilnic in 510 posojilnih zadrug (Jaklič, 1999, str. 213).

Po Hočevarjevih izračunih (Hočevar, 1984, str. 271) so slovenske banke zmanjševale svojo aktivo po 10 – 20% letno v razdobju 1931 – 1934, tako da se je do leta 1935 nominalno zmanjšala za polovico. Istočasno je znesek danih bančnih kreditov padal nekaj počasneje, znesek depozitov v bankah pa hitreje. V celotnem obdobju 1935 – 1940 se je znesek bančne aktive slovenskih bank povečal za 10%, gotovina se je več kot podvojila, osnovni kapital se je povečal za 10% in tudi profit je bil iz leta v leto postopno večji. Profitna stopnja se je povzpela od 8% v 1935 na 10% v 1940.

V tridesetih letih se je pri hranilnicah zlasti povečal delež posojil ustanoviteljem, občinam in okrajem. Tako so oblastne enote pri posojilih izpodrivale prebivalstvo in gospodarske subjekte. Velika ovira na poti približevanja bančnemu poslovanju so bila neizterljive terjatve iz naslova vojnih posojil, ki so se na račun avstrijskega patriotizma nakopičile med prvo svetovno vojno, nova država pa ni kazala nobenega razumevanja za te terjatve. Na koncu so jih morale hranilnice odpisati iz lastnih sredstev, odpisi so se vlekli še tja v trideseta leta, ko so tudi hranilnice s krizo zabredle v enake težave kot drugi denarni zavodi. Obseg prometa kreditnih zadrug se je med veliko gospodarsko krizo spustil na raven, ki je bila kar 40% nižja kot pred krizo, vloge pa so zaradi zamrznjenosti upadle nekoliko manj (Lazarević, 2001a, str. 55).

---

³¹ V Dravski banovini je v obdobju 1929 – 1938 po posameznih letih na LKB odpadlo med 25 in 32 odstotki bilančne vsote bank, ki so delovale kot delniške družbe. Med leti 1929 in 1933 pa je imela več kot polovico kapitala in rezerv vseh bank (Borak, Turk, 1998, str. 25).

Slovensko bančništvo med drugo svetovno vojno

V kratki aprilski vojni 1941 je Jugoslavija klonila. Napadalci so si jo razdelili in posameznim delom namenili različne usode. Vsi trije okupatorji, ki so si razdelili zasedeno slovensko ozemlje, so težili po njegovi vključitvi v okvir lastne države, tako upravno-politično kot tudi gospodarsko. Z okupacijo in razkosanjem slovenskega ozemlja se je vzpostavilo nesorazmerje med razpoložljivimi gospodarskimi viri in obstoječim bančnim potencialom posameznih zasedenih ozemelj. Nemški okupator si je dodelil največji del zasedenega slovenskega ozemlja, ki je obsegalo Gorenjsko, Koroško, Štajersko in del Dolenjske; ta območja so bila tudi gospodarsko najpomembnejša. Italijanski okupator je dobil gospodarsko šibkejšo in manj obsežno Notranjsko in preostali del Dolenjske, dobil pa je tudi Ljubljano. Iz teh območij je 3. maja 1941 ustvaril Ljubljansko pokrajino in jo s posebnim statutom priključil Kraljevini Italiji. Najmanjši del je bil dodeljen madžarskemu okupatorju, saj je dobil le Prekmurje, tega je decembra 1941 priključil v okviru priključitve »Južnih pokrajin« Madžarski (Guštin, 1987, str. 81-82).

Okupatorji so različno ravnali z denarnimi zavodi, ki so do tedaj delovali na ozemlju Slovenije. Madžarski okupator ni od denarnih zavodov pridobil nič pomembnejšega, bistveno pa je bilo nesorazmerje med nemškim in italijanskim deležem. Ker je bilo največ central denarnih zavodov, pa tudi podružnic v Ljubljani, je italijanski okupator nadziral okoli 91% sredstev poslovnih bank, nemški pa le 5% in le delno se je to nesorazmerje popravilo pri samostojnih in regulativnih hranilnicah in posojilnicah ter kreditnih zadrugah.

Najtrše so ukrepali Nemci, ki so takoj začeli z zaplembami slovenskega društvenega, združnega in javnega premoženja. Nemški okupator je takoj po uvedbi civilne uprave uvedel začasno zaporo vseh denarnih zavodov in sicer za sredstva, ki so bila v njih pred 1. aprilom, oziroma pred 24. aprilom 1941. Namero, da popolnoma reformira obstoječi bančni in hranilniški sistem, je nemški okupator izrazil s pritegnitvijo nemških bank, ki so prevzele dotedanje podružnice ljubljanskih in ostalih bank (Guštin, 1987, str. 82-83). Na Gorenjskem in Štajerskem so zaprli podružnice ljubljanskih bank in domače banke, poslovanje pa prenesli na podružnice velikih dunajskih bank, ki so jih odprli na slovenskem ozemlju. Tako je Creditanstalt posloval v Mariboru, Celju, Kranju in na Bledu, Landerbank pa v Mariboru (Lazarević, 2002, str. 19). Enako so ravnali tudi s kreditnimi zadrugami, ki so jih spremenili v novo mrežo Riffeisenkasse in Volksbank (Guštin, 1987, str. 82-83). Denarni zavodi so poslovali izključno v nemškem jeziku in so imeli žirocentralo v Gradcu (Videčnik, 1997, str. 23). Velike spremembe so nastopile pri hranilnicah. Nemci so ukinili veliko število občinskih hranilnic in jih združili v nekaj večjih zavodov, preostale pa spremenili v njihove podružnice, obstoječi mreži pa dodali še izplačilna mesta, kjer so samo zbirali prihranke. Nemci so na okupiranem ozemlju uveljavili svojo zakonodajo, posebej pa so uredili vprašanje obrestne mere. Nadaljevala se je že pred vojno začeta politika omejevanja oziroma maksimiranja obrestne mere.

Italijanski okupator je v prvem obdobju po okupaciji omejil delovanje denarnih zavodov. Bančni zavodi so lahko izplačevali le omejene vsote z vsakega računa, odložene so bile tudi vse terjatve, razen mezd, najemnin, rent, zavarovalnin in terjatev za že dostavljeno blago (Guštin, 1987, str. 84). V obstoječi bančni sistem je italijanski okupator posegel z dvema ukrepoma. Najprej je onemogočil vsem bankam poslovanje s tujino. Za posle je bil pooblaščen izključno le Istituto nazionale per i cambi con l'estero; praktično ga je opravljala Banco d'Italia. Menjava dinarja je sprva potekala po tečaju 100 din za 30 lir, pozneje pa 100 din za 38 lir (Videčnik, 1997, str. 23). Italijani niso posegli v mrežo denarnih zavodov tako kot Nemci (Guštin, 1987, str. 82-83). Dotedanja združenja denarnih zavodov so nadomestili z Združenjem denarnih in zavarovalnih zavodov Ljubljanske pokrajine, ki se je vključilo, v skladu s stanovsko ureditvijo, v pokrajinsko zvezo delodajalcev. Tako kot Nemci so tudi Italijani pripeljali svoje podružnice v Ljubljansko pokrajino svoje banke. Maja in junija 1942 sta v Ljubljani odprli svoji podružnici Banca Commerciale Italiana in Banca di Roma (Lazarevič, 2002, str. 20).

Madžarski okupator je na svojem okupiranem ozemlju našel le nekaj bank, hranilnic in kreditnih zadrug. Bank niso zaprli, morale pa so se včlaniti v Centralo madžarskih denarnih zavodov. Madžari so zlasti favorizirali Prekmursko banko. 1. decembra so z njeno pomočjo likvidirali Občinsko hranilnico v Murski Soboti. Na svojem okupacijskem ozemlju v Prekmurju so v drugi polovici maja 1941 izvedli zamenjavo dinarjev. Edino zakonito plačilno sredstvo je postal pengo (Guštin, 1987, str. 85).

V okviru slovenskega odporniškega gibanja so v letu 1944 ustanovili Denarni zavod Slovenije (DEZAS). Ta naj bi zmanjšal valutno zmedo na ozemlju, ki ga je nadzorovalo odporniško gibanje, zagotovil zadostne količine plačilnih sredstev za potrebe odporniškega gibanja ter oživil gospodarsko življenje. Tej ustanovi so dodelili tudi emisijsko funkcijo, izdajala je plačilne bone, neke vrste zadolžnice oziroma denarni nadomestek za potrebe financiranja odporniškega gibanja (Lazarevič, 2002, str. 20).

Druga svetovna vojna je z okupacijo slovenskega ozemlja pomenila veliko zarezo v gospodarskem razvoju Slovenije. Prekinjen je bil obetaven razvoj. Vojna, z menjavami denarja v okupatorske valute in kasnejšo inflacijo, je povzročila neposreden odtok in veliko razvrednotenje slovenskega realnega in finančnega premoženja. Hkrati je okupatorski poseg v mrežo slovenskih denarnih zavodov pomenil tudi ukinitvev teh zavodov, ki zaradi spremembe družbenopolitične ureditve nikoli niso več obnovili svojega dela v predvojni obliki in funkcijski členitvi. Materialna škoda, ki so jo z vojno imeli slovenski denarni zavodi, je bila tako kot na drugih področjih, zelo velika. K temu niso pripomogli samo okupatorski ukrepi, temveč tudi vojni spopadi sami, zlasti ob koncu vojne.

Temelji nove bančne organiziranosti (1945 – 1946)

Med vojno so okupacijske oblasti vse denarne ustanove, to je banke in hranilnice, na Slovenskem prilagodile svojim potrebam in organizaciji. Kar je še ostalo bank po vojni, so bile nacionalizirane. V Sloveniji je takoj po vojni potrebno omrežje zasnoval Denarni zavod Slovenije (DEZAS), ki je posloval do srede leta 1946 (Štirideset let delovanja Združenja bank Slovenije, 1996, str. 7). Med najbolj zamotanimi vprašanji, s katerimi se je morala nova, ljudska oblast spoprijeti v času priprav na prevzem oblasti in ob osvoboditvi, je bila valutna problematika. V vojnem času je na ozemlju Jugoslavije krožilo tudi deset in več različnih denarnih enot (Čepič, 1987, str. 105).

V novi, socialistični Jugoslaviji je moralo biti denarno gospodarstvo izraz kolektivno organizirane družbene skupnosti. To je zahtevalo postavitev novega bančnega sistema, skupnega in enotnega denarnega prometa v državi ter njegovo načrtno obvladovanje. »Ne smemo dopustiti, da bi taka vprašanja reševali slepi zakoni ekonomije«, temveč je treba »na razvoj vplivati s konkretnim in točnim načrtom«, je oktobra 1945 v skupščini povedal zvezni finančni minister (Prinčič, 2001, str. 55). Novi bančni sistem je moral biti zvesta preslikava sovjetskega. To je pomenilo združitev denarnih ustanov v nekaj državnih bank, osredotočenje denarnih zmogljivosti specializiranih bank za financiranje najpomembnejših naložb in odločilno vlogo zvezne banke. Tako je torej bančni sistem temeljil na dveh stebrih oziroma vejah bančne dejavnosti. Na eni strani je bila Narodna banka, ki je poleg emisijske funkcije opravljala tudi povezovalno vlogo pri kratkoročnem kreditiranju in plačilnem prometu; drugi steber je bila Državna investicijska banka, katere naloga je bilo dolgoročno kreditiranje velikih industrijskih in gospodarskih načrtov.

Banke, ki so spadale v t. i. »nemško premoženje« ali pa so bili njihovi večinski lastniki obdolženi različnih protinarodnih in protirevolucionarnih dejanj, je čakala takojšnja zaplemba. Za preostale ustanove denarnega posredništva je bila predvidena »tiha« likvidacija. Kreditno združenstvo naj bi se najprej preoblikovalo, nato pa povsem utopilo v novi bančni organizaciji. Kot rezervni ukrep je bila predvidena pravica zveznega ministrstva, da denarnim zavodom, ki bi se izognili vsem revolucionarnim ukrepom, prepove nadaljnje poslovanje (Prinčič, 2001, str. 54) To je bilo potrebno zato, da bi preprečila prenašanje ali odtok denarja ter omogočila izdelavo bilanc o pred- in medvojnem poslovanju.

Zvezna vlada je potrebovala leto in pol, da je postavila temelje nove bančne organiziranosti. Do konca jeseni 1945 je bila bančna sestava še zelo pisana. Poleg predvojnih bank (Poštna hranilnica, Državna hipotekarna banka) so delovale še pldržavne banke (Narodna banka, Obrtna banka, Zadružna kmetijska banka) in novoustanovljene državne banke (Industrijska banka Jugoslavije). V razvoju novega sistema denarnih institucij se je prvo obdobje začelo novembra 1945 s sprejemom zakona o ureditvi in delovanju kreditnega sistema. Slednji je omogočil, da so iz obstoječega kreditnega sistema začele izginjati zasebne banke, ustanavljati

pa so začeli zvezne denarne zavode, ki so najbolj ustrezali novi gospodarski miselnosti. Nova bančna ureditev je še vedno temeljila na mešani naravi jugoslovanskega gospodarstva. Sestavljali so jo trije sektorji. Prvi je bil državni sektor, ki ga je sestavljalo sedem zveznih³², federalne³³ in krajevne³⁴ kreditne ustanove. Drugi je bil zadružni sektor, v okviru katerega so bile kreditne in zavarovalne zadruga, ki bi do sredstev prišle z zadružnimi deleži in zbiranjem prihrankov. Tretji pa je bil zasebni sektor z zasebnimi denarnimi zavodi³⁵.

Takšna ureditev je veljala do 23. avgusta 1946, ko so jo dopolnili. Takrat so državni organi dobili pravico, da pri zveznih kreditnih podjetjih, kjer so bili v glavnini udeleženi tudi zasebniki, odkupi njihovo udeležbo. Zvezna vlada je lahko na predlog zveznega finančnega ministra odpravila ali spojila posamezna kreditna podjetja. Od takrat je država jamčila za vse obveznosti državnih bank. Naziv banka so smela imeti v naslovu le kreditna podjetja, naziv hranilnica samo krajevna državna kreditna podjetja, naziv zadruga pa samo tista kreditna podjetja, ki so bila ustanovljena po splošnem zakonu o zadrugah. Odločilni korak na poti k novi bančni ureditvi, v kateri je bilo prostora le za dve osrednji banki z republiški centralami in številnimi podružnicami v mestih in industrijskih središčih, je zvezna vlada napravila septembra 1946. Takrat je podržavila vse delnice v bankah in vse banke v državi, razen Državne investicijske banke, priključila Narodni banki Federativne ljudske republike Jugoslavije (Narodni banki). Državna investicijska banka je prevzela dolgoročno kreditiranje vsedravnih investicijskih programov, vse druge je prevzela Narodna banka FLRJ.

Z uzakonitvijo novega sistema centralnega denarnega posredništva in knjigovodstva je nova slovenska politična elita izgubila tudi svojo osrednjo bančno hišo – Denarni zavod Slovenije. Do poletja 1945 je zavod opravljal poleg emisijske tudi funkcijo kratko- in dolgoročnega kreditiranja, plačilnega prometa in blagajniško službo za federalne organe, nato pa postal osrednja kreditna ustanova republiškega pomena, ki je igral pomembno vlogo pri oživitvi gospodarskega življenja in odpravljanju posledic vojne na podeželju in v mestih. Do maja naslednjega leta pa so se razmere povsem spremenile. Število podružnic zveznih bank se je zelo povečalo. Te podružnice so imele politično podporo ter odprto pot do denarnih virov, zato denarni zavod pa tudi druge domače denarne ustanove z njimi niso mogle več tekmovati. Denarni zavod Slovenije so k Narodni banki FLRJ priključili 19. oktobra 1946. Zavod je postal podružnica Narodne banke v Ljubljani, ki je naslednji dan začela poslovati po novem

---

³² Narodna banka Jugoslavije s pretežno emisijskim značajem, Poštna hranilnica kot ustanova za vodenje plačilnega prometa in spodbujanje ljudskega varčevanja, Državna hipotekarna banka s težiščem na zbiranju in razdeljevanju dolgoročnih sredstev, zvezna kreditna podjetja za organizacijo kreditiranja na najpomembnejših gospodarskih področjih, se pravi Industrijska banka Jugoslavije, Zadružna in kmetijska ter Obrtna banka; v to skupino je spadal tudi Državni zavod za zavarovanje in pozavarovanje (Lazarevič, Prinčič, 2000, str. 226).

³³ Predvideno je bilo, da bodo pod nadzorom zveznega finančnega ministra zbirale in razdeljevale kratkoročna sredstva, vodile plačilni promet ter opravljale druge naloge, ki jih ne bi pokrivala zvezne banke (Lazarevič, Prinčič, 2000, str. 226, 227).

³⁴ To so bile: mestne hranilnice ter komunalne banke, ki naj bi pri kratkoročnem poslovanju, ki bi moralo biti prevladujoče, sodelovale s federalnimi bankami, pri dolgoročnem kreditiranju pa z zveznimi (Lazarevič, Prinčič, 2000, str. 227).

³⁵ Jeseni leta 1946 v državi okoli 180 zasebnih bank, ki so bile v likvidacijskem postopku.

računskem planu. S tem se je podrl eden zadnjih stebrov, na katerem je pred vojno in takoj po njej vrh slovenske politike zidal svoja pričakovanja o bolj samostojnem zajemanju in nalaganju doma ustvarjenega kapitala.

BANČNIŠTVO V OBDOBJU SOCIALIZMA

Obdobje administrativnega sistema (1947 –1952)

Obdobje od leta 1945 do leta 1953 je bilo izredno burno na bančnem področju. Odpravljanje in ustanavljanje institucij je bilo izredno živahno, tako da so bile posamezne institucije tudi po dvakrat ukinjene oziroma ustanovljene. Kljub temu bi lahko to obdobje označili za obdobje postopne centralizacije bančnih funkcij v Narodni banki. Do leta 1947 je Narodna banka poslovala kot izdajateljska banka, od leta 1947 do leta 1952 kot izdajateljsko-depozitna banka. Od leta 1946 je imela Narodna banka v svojih rokah praktično celotno kratkoročno bančno poslovanje in plačilni promet, le zelo majhen del je prešel na komunalne banke in hranilnice. Dolgoročno poslovanje je bilo razdeljeno med ostale banke, ki so v tem obdobju obstajale: Državno investicijsko banko, ki je tudi tehnično razdeljevala nepovratna investicijska sredstva iz proračuna, Državno banko za kreditiranje kmetijskih zadrug, Jugoslovansko izvozno-kreditno banko, komunalne banke in hranilnice (Mramor, 1985, str. 17). V letih 1947 –1952 je bil finančni sistem prilagojen potrebam administrativno urejenega in centralistično vodenega planskega gospodarstva. S finančnimi in drugimi plani je zbiral akumulacijo v državnem proračunu, zbrana sredstva pa potem preko bančnega sistema preusmerjal v obratne, investicijske, administrativne in druge sklade, ki so jih za svoje normalno poslovanje potrebovali podjetja, ustanove in državni organi (Lazarevič, Prinčič, 2000, str. 235).

Posebne pozornosti je bila deležna kreditna organizacija. Dobila je novo dolžnost, in sicer da ne dela za profit, temveč da zadovoljuje splošne državne potrebe in pomaga gospodarstvu pri izpolnjevanju začrtanih ciljev. Z uredbo o maksimiranju obrestne mere je bilo sprejeto načelo, da je bistvo poslovanja denarnih zavodov v njihovih storitvah, ki so jih opravljali za državno upravo in pa gospodarstvo, ne pa v kreditih. Po novem torej merilo in težišče njihove uspešnosti ni smelo biti več na politiki čim višjih obrestnih mer, ki so bile v preteklosti največji vir dohodka, temveč na proviziji oziroma nadomestilu za opravljene storitve. Obresti so sicer ostale, vendar so lahko državna kreditna podjetja za hranilne vloge prebivalstva plačala višje obresti, kakor so jih sama zaračunavala za kredite. Kreditiranje je postalo povsem centralizirano: zvezni organi so sestavljali kreditne plane za posamezno časovno obdobje, določali uporabnike kreditov in razdelitev kreditov iz proračunskih in bančnih sredstev.

Do leta 1952 sta bančno organizacijo povsem obvladovali obe zvezni banki, torej Narodna banka in Državna investicijska banka. Podoba Narodne banke kot »banke bank« se je v tem času zelo spremenila, saj je prevzela naloge priključenih bank, sprejela pa je tudi nove

funkcije, ki so ustrezale njeni vlogi v nastajajočem planskem gospodarstvu. Njene funkcije so bile naslednje: emisijska funkcija, pristojnosti zunanjetrgovinskega prometa, deviznega nadzora in poslovanja, zbiranje in razdeljevanje kratkoročnih kreditnih sredstev, urejanje plačilnega prometa ter nadzor nad denarnim obtokom, služba blagajniškega in računovodskega izvrševanja vseh proračunov ter finančna revizija podjetij in ustanov. Drugi plenum CK ZKJ, leta 1949, je Narodni banki in njenim podružnicam naložil še nove naloge: kreditiranje kmetijskega združništva, razširitev brezgotovinskega prometa in večjo nadzorno funkcijo pri ohranjanju ravnotežja med blagovnimi in kupnimi skladi. V tem letu je prevzela tudi delitev potrošniških kart.

Marca 1947 je bila uradno potrjena tudi nova vloga Državne investicijske banke, ki se sicer ni dosti razlikovala od tiste, ki jo je imela že v preteklem letu. Bila je nosilec dolgoročnega poslovanja in glavni razdeljevalec nepovratnih investicijskih sredstev ter dajanje kratkoročnih kreditnih sredstev iz državnega proračuna. Predpis je uredil tudi njeno notranjo ureditev. Sestavljali so jo: centrala v Beogradu, glavne podružnice v glavnih mestih republik ter podružnice vseh gospodarsko pomembnih krajih. Do leta 1952 se je število njenih podružnic v državi povečalo s 17 na 31. V Sloveniji je bila glavna podružnica v Ljubljani, podružnici pa še v Mariboru in Ajdovščini (Lazarević, Prinčič, 2000, str. 238).

Zaradi potrebe po pritegnitvi dodatnih denarnih sredstev, zmanjšanja pritiska po kreditih na državne kreditne ustanove in proračun, zaradi požitve lokalnega gospodarstva in še drugih razlogov se je leta 1948 bančna organizacija razširila z novimi vrstami bank. To so bile državne banke za kreditiranje kmetijskih zadrug, komunalne banke in krajevne hranilnice. Kmetijske banke naj bi dajale kmetijskim zadrugam kredite za obratna in investicijska sredstva, združnikom pa za nakup živine in graditev stanovanj ali gospodarskih poslopij. Pospeševale naj bi tudi varčevanje prebivalstva. Do kreditov naj bi banke prišle bodisi s krediti državnih denarnih zavodov ali z združevanjem sredstev kmetijskih zadrug in združnih organizacij. Komunalne banke so postale kreditna podjetja mestnih oziroma krajevnih ljudskih odborov, mestne hranilnice pa kreditna podjetja krajevnih ljudskih odborov. Komunalne banke in mestne hranilnice naj bi prevzele finančno poslovanje lokalne oblasti in lokalnih podjetij ter s krediti in drugimi oblikami finančne pomoči poživile lokalno gospodarstvo, zlasti kjer še ni bilo razvito. V Sloveniji so bili pri širjenju nove bančne organizacije previdni, saj so se za njihovo ustanovitev odločili le v krajih, kjer je bilo to res najbolj potrebno, drugod pa so njihove naloge še naprej opravljale podružnice Narodne banke.

Konec leta 1951 so na Slovenskem poslovale podružnice štirih zveznih bank (Narodne banke Jugoslavije, Državne investicijske banke, Državne banke za kreditiranje kmetijskih zadrug in Jugoslovanske izvozne in kreditne banke), sedem komunalnih bank in deset mestnih hranilnic (Jaklič, 1999, str. 214).

Tako kot v drugih republikah so tudi v Sloveniji lokalne banke dobile tri četrtine potrebnih sredstev od zveznih bank, preostanek pa iz lokalnih virov. Zaradi nedodelanega in

nepreizkušenega kreditnega sistema, samovoljne lokalne oblasti in številnih nerešenih vprašanj iz preteklosti, je bilo njihovo poslovanje omejeno, zato niso mogle zadostiti številnim zahtevam in potrebam svojega okolja niti opravljati vseh nalog, ki so jim jih nalagali ustanovitveni predpisi.

V obdobju administrativnega socializma so bile banke zgolj tehnično in izvršno telo državne uprave. Njihove pristojnosti so bile omejene, zato niso imele veliko možnosti, da bi preprečile nesmotrno porabo kreditnih in trošenje obratnih sredstev podjetij za investicije, naraščanje neupravičenih izdatkov in denarnega obtoka. Zagotovo niso bile edini krivec, da so se plani hranilnih vlog slabo izpolnjevali in da so bile akcije za povečano varčevanje med prebivalstvom neuspešne.

Od enobančnega do večbančnega sistema (1952 – 1961)

Marca 1952 se je začelo novo dveletno obdobje v razvoju povojnega bančnega sistema. Tokrat je začel veljati predpis, s katerim so bile vse banke³⁶ priključene k Narodni banki (Prinčič, 2001a, str. 47). S tem je le-ta postala edina banka. Dobila je univerzalni značaj, saj je združevala emisijsko, depozitno in investicijsko področje poslovanja. Poleg tega je dobila še novo funkcijo, vodenje t. i. družbene evidence, družbene statistike. Narodna banka je delovala kot edina banka od marca 1952 do začetka leta 1954 (Golijanin, 1977, str. 42).

Motivi, ki so navedli zakonodajalca, da se je marca 1952 opredelil za eno banko so bili, da se preko edine banke lahko zagotovi maksimalna koncentracija sredstev in hitrost njihovega obračanja, plansko usmerjanje sredstev, boljša organizacija plačilnega prometa v državi in lažje preprečevanje lokalnih vplivov na kreditno politiko (Golijanin, 1977, str. 42). V naslednjih dveh letih se je Narodna banka spremenila v veliko kreditno podjetje s 458 podružnicami po vsej državi in z okoli 20.000 uslužbenci. V tem času je obseg njenega poslovanja zelo narasel (Lazarević, Prinčič, 2000, str. 249).

Obe osrednji bančni hiši v Beogradu sta potrebo po enobančnem sistemu upravičevali s tem, da bodo tako ustavili prehitro in premalo nadzorovano rast bančnega aparata. V Sloveniji so navedene razmere ocenjevali kot neresne in smešne. Najbolj so nasprotovali v centrali Državne investicijske banke za LR Slovenijo v Ljubljani, kjer so idejo o eni sami banki v državi označili kot utopistični projekt, ki nima stvarne podlage niti v kapitalizmu niti v socialističnih razmerah. Centrala je zagovarjala načrt, da je treba bančni sistem prilagoditi novim gospodarskim načelom, pri čemer obstoječe organizacijske zasnove ne bi spremenili, temveč dopolnili s posebnimi bankami, ki bi jih ustanovili za posamezno panogo, gospodarsko področje ali republiko (Prinčič, 2001a, str. 48).

Na čelu enovite bančne organizacije, ki je bila na območju LR Slovenije uvedena spomladi 1952, je bila centrala Narodne banke za LR Slovenije, katere direktor je postal dr. Marjan

---

³⁶ Razen nepomembne hranilnice in Jugoslovanska izvozna banka

Dermastja. Centrala in tudi posamezne podružnice so bile v slovenskem gospodarskem življenju precej bolj dejavne in vplivne kot pa njeni organizacijski predhodniki. Za to so poskrbeli vodilni uslužbenci, ki so jeseni 1952 začeli številne akcije, katerih namen je bil pospešiti gospodarski razvoj. Najuspešnejši sta bili akciji pobiranja več let starih prispevkov, ki so jih podjetja dolgovala državi, in zbiranja novih varčevalcev po vaseh. Kot kaže naslednja tabela, je bila ta akcija uspešna.

Tabela 4: Hranilne vloge v letih 1951 do 1953

Leto	Število vlagateljev	Znesek (v 000 din)	Povpr. vloga na enega vlagatelja (v din)
1951	255.674	678.418	2.653
1952	263.568	977.734	3.785
1953	293.978	1.615.944	5.497

Vir: Prinčič, 2001a, str. 48.

Enobančni sistem se ni skladal s predstavo o novi gospodarski ureditvi, ki je v Jugoslaviji prevladala na začetku petdesetih let. Medtem ko je na vseh pomembnejših področjih gospodarskega življenja prišlo do decentralizacije in bolj sproščenega delovanja ekonomskih zakonov, se je na bančnem področju centralizacija okrepila. Razvoj bančnega sistema je torej šel nekaj časa v nasprotni smeri kot splošen gospodarski in družbeni razvoj. Poglavitni razlog za to je bil strah osrednje oblasti, da v novih razmerah prek bančnega sistema ne bo mogla več nadzorovati in usmerjati gospodarskega dogajanja. Z uveljavitvijo novega gospodarskega sistema so namreč odpadle oblike administrativnega nadzora nad republiškimimi financami in tudi nad poslovanjem podjetij.

V razmerah bolj sproščenega gospodarskega življenja se enovita bančna sestava ni obnesla. Bila je preokorna in v nasprotju s komunalnim sistemom, bolj samostojnim poslovanjem podjetij in samoupravljanjem, sistemom delitve družbene akumulacije pa tudi z novimi tržnimi odnosi. Velike pomanjkljivosti so se pokazale tudi v njeni organiziranosti. Podružnice niso upoštevale navodil in predpisov, temveč so po lastni presoji dodeljevale in zviševale kredite, pri čemer so v prvi vrsti upoštevale lokalne interese, zato je obseg dodeljenih kreditov vztrajno presegal vplačila. Negativne posledice tako širokega načina kreditiranja – v vsej državi je obseg kratkoročnih kreditov presegel 200 milijard dinarjev – so se kmalu pokazale. Povečali so se denarni obtok, žiro računi ter splošna in druga poraba. To pa so bili izvori naraščajoče gospodarske nestabilnosti.

Del slovenskega ozemlja, ki se je imenovalo Slovensko primorje, je imelo v letih od 1945 do 1954 poseben mednarodni položaj, zato so se denarne ustanove na tem ločenem ozemlju razvijale drugače kot na matičnem ozemlju in v državi. Slovenske denarne ustanove, ki so

poslovale v Coni B (1945-1947) in Coni B Svobodnega tržaškega ozemlja (1947-1954), so bile nosilke gospodarskega življenja v tem prostoru³⁷.

Bančni sistem se je v razdobju od leta 1954 do 1961 spreminjal iz sistema monobanke v večbančni sistem s prenosom funkcij iz Narodne banke na druge banke in kasneje s prenosom zveznih bank na banke ožjih družbenopolitičnih skupnosti (Mramor, 1985, str. 20). Sredi petdesetih let je morala zvezna vlada popustiti zahtevam iz republik, da se posamezne funkcije Narodne banke prenesejo na krajevne banke in da se zagotovi večji vpliv predstavniških teles na bančno poslovanje. Decentralizacija bančne ureditve se je začela leta 1954, ko je bila sprejeta uredba, ki je predvidela ustanovitev komunalnih bank in hranilnic ter še drugih denarnih ustanov. Komunalne banke in hranilnice so kot samostojne gospodarske organizacije, ki so jih ustanovile lokalne oblasti, prevzele zbiranje prostih denarnih sredstev, dajanje posojil do višine zbranih sredstev, nekatera opravila v plačilnem prometu s tujino, opravljanje plačilnega prometa v državi za svoje komitente, blagajniške službe v zvezi s proračuni lokalnih oblasti ter storitev v zvezi s posojili lokalne uprave pri republiških in zveznih organih.

Narodna banka FLRJ je z reorganizacijo ponovno prevzela vlogo banke bank. Poleg emisijske in kreditne funkcije (kreditiranje drugih bank), je zadržala vse pravice in dolžnosti organizatorke celovitega plačilnega prometa v državi in s tujino, ostala je nosilec deviznih in valutnih poslov in nosilec statistične evidence (Golijanin, 1977, str. 44). Izgubila je del kreditnih in drugih bančnih opravil, njena centrala v Beogradu pa je morala del pristojnosti odstopiti republiškim centralam in podružnicam. Da bi si zvezno središče povrnilo vsaj del izgubljenega položaja in sredstev je začelo ustanavljati posebne zvezne banke za posamezna gospodarska področja (Prinčič, 2001b, str. 55). To so bile Jugoslovanska investicijska banka (1955), Jugoslovanska banka za zunanjo trgovino³⁸ (1956) in Jugoslovanska kmetijska banka (1958) (Golijanin, 1977, str. 43).

Jugoslovanska investicijska banka je od Narodne banke prevzela del kratkoročnega kreditiranja in dolgoročno kreditiranje investicij, prav tako pa tudi upravljanje tujih kreditov, ki jih je najela federacija za financiranje investicij. Jugoslovanska banka za zunanjo trgovino (Jugobanka) je od Narodne banke prevzela kratkoročno kreditiranje in dolgoročno kreditiranje proizvodnje, namenjene izvozu. Za svoje komitente je začela opravljati tudi nekatere bančne posle s tujino. Jugoslovanska kmetijska banka pa je od Narodne banke prevzela kratkoročno kreditiranje in dolgoročno kreditiranje kmetijstva (Mramor, 1985, str. 20).

V Sloveniji je v letih od 1954 do 1960 nastala raznolika bančna organizacija. Poleg podružnic zveznih bank, komunalnih bank, mestnih hranilnic, združenih hranilnic in posojilnic so jo

---

³⁷ Izredno so bile pomembne tudi za slovensko in jugoslovansko mednarodno menjavo. Pomembnejši ustanovi tem področju sta bili Gospodarska banka za Istro, Rijeko in Slovensko Primorje ter njena naslednica Istrska banka, d. d. (Prinčič, 2001a, str. 48).

³⁸ Jugoslovanska banka za zunanjo trgovino je bila specializirana banka za poslovanje s tujino (Bobek, 1989, str. 17).

sestavljali še poštni uradi, ki so bili vključeni v plačilni promet Narodne banke, varčevalne blagajne pri podjetjih in ustanovah ter šolah, sindikalne blagajne vzajemne pomoči pri podjetjih ter Državni zavarovalni zavod. Med novoustanovljenimi bankami so se najbolj obnesle komunalne banke. Postale so najmočnejše banke v Sloveniji in do leta 1960 niso imele likvidnostnih težav. Bile so nosilke novih poslovnih odnosov in obnašanja, zato so podjetja, ki so poslovala preko njih, podvojila proizvodnjo in svoj dohodek. Ker so banke nadzorovale upravljanje skladov podjetij in razdeljevanje odobrenih posojil, so podjetja začela gospodarneje poslovati in smotrneje načrtovati svoj razvoj. Banke so imele precej uspeha pri zbiranju in osredotočanju sredstev lokalnega gospodarstva in prebivalstva, s katerim so potem občine pa tudi republika financirale zahtevnejše razvojne programe, gradnjo komunalnih objektov in stanovanjskih naselij.

Leta 1957 je bil ustanovljen konzorcij komunalnih bank, ki je pripravil finančne načrte za šest pomembnih infrastrukturnih objektov, v katerih so bile udeležene vse slovenske komunalne banke. Tako organiziranih podjetniških pristopov se v drugih republikah takrat še niso lotevali (Prinčič, 2001b, str. 55).

Uvedba poslovnih bank (1961 – 1971)

V letu 1961 so sprejeli nov zakon o bankah, ki naj bi še nadalje decentraliziral finančni sistem³⁹ (Jaklič, 1999, str. 214). Omejil je pristojnosti Narodne banke ter razširil področje drugih institucij denarnega posredništva, ki so postale poslovne banke. Narodna banka je izgubila pristojnost dajanja kratkoročnih kreditov in prevzela vlogo banke bank. V njeni pristojnosti je bilo uresničevanje splošne kreditne politike, začrtane z zveznim družbenim planom, opravljanje emisijske funkcije, vodenje plačilnega prometa v državi in s tujino, kreditiranje federacije in poslovnih bank. Poslovne banke so postale vse banke razen Narodne banke (Prinčič, 2001b, str. 55-56). Zvezne poslovne banke (Jugoslovanska banka za zunanjo trgovino, Jugoslovanska investicijska banka in Jugoslovanska kmetijska banka) so bile pooblašene, da sprejemajo denarne depozite, izdajajo obveznice in blagajniške zapise, dajejo garancije za kredite v tujini ter kreditirajo komunalne banke. Z novimi predpisi se je vsebina dela komunalnih bank precej spremenila. Na komunalne banke, ki so do tedaj lahko kreditirale le manjši del gospodarstva (obrt, trgovino na drobno, gostinstvo), se je preneslo kreditiranje vsega gospodarstva na njihovem območju. Postale so »osrednji kreditor« za obratna sredstva na svojem območju ter za investicijske kredite iz lokalnih sredstev. Nova zakonodaja je predvidela tudi širšo kreditno podlago komunalnih bank, saj so jo praviloma tvorila sredstva, ki so jih njihovi komitenti morali imeti na bančnih računih. Zelo pomembno je bilo določilo, da se je iz dela dohodka od obresti moral oblikovati kreditni sklad banke. Komunalne banke so tudi v novih razmerah obdržale zbiranje hranilnih vlog. Hranilnice, ki so

---

³⁹ V tem času (1962) se kot samostojna enota pojavi tudi Služba družbenega knjigovodstva (SDK), ki prevzame posle plačilnega prometa.

imele v Sloveniji stoletno tradicijo, pa je nova zakonodaja obšla. Od nekdanj velikega števila hranilnic in posojilnic so ostale le še tri, pa še te kot posebne enote komunalnih bank.

Zakon iz marca 1961 je predvidel tudi ustanovitev republiških poslovnih bank, ki naj bi od zveznih poslovnih bank prevzele del dolgoročnega kreditiranja in posredništvo pri kratkoročnih kreditih, ki jih je Narodna banka dajala komunalnim bankam. V Sloveniji so to možnost hitro izrabili in že decembra 1961 ustanovili Splošno gospodarsko banko Ljudske republike Slovenije. To dejanje so utemeljili s potrebo, da se izpolnijo vrzeli v poslovanju in povezovanju komunalnih bank, osredotočijo denarne zmogljivosti v republiki in zagotovijo večji vpliv republiške vlade na prelivanje in usmerjanje doma zbranih sredstev v dolgoročne naložbe. Ustanovitev splošne gospodarske banke je pomenila začetek prizadevanj republiške vlade, da se izvije iz »krempljev« zveznih bank in smotrneje uporabi domačo akumulacijo tako, da poveča donose proizvodne zmogljivosti in dvigne poslovno uspešnost slovenskega gospodarstva. Poslovna politika, ki jo je banka vodila v letih od 1962 do 1965, je bila povsem prilagojena novim gospodarsko-političnim načelom in republiškim potrebam (Prinčič, 2001b, str. 56).

Splošna gospodarska banka, njen direktor je postal Niko Kovačič, ki je bil osrednja osebnost slovenskega bančništva po drugi svetovni vojni, je pokazala veliko iznajdljivost pri iskanju dodatnih sredstev. Leta 1953 je začela akcijo združevanja prostih sredstev (v glavnem) v gospodarstvu, in sicer z izdajanjem obveznic in sprejemanje depozitov. Ta akcija je bila v jugoslovanskem prostoru novost.

Leta 1962 je bila ustanovljena Služba družbenega knjigovodstva, ki je od Narodne banke in ostalih bank prevzela plačilni promet, družbeno evidenco in kontrolo. Poleg tega je Narodna banka začela neposredno kreditirati komunalne banke (ne več republiških bank) (Mramor, 1985, str. 20).

V prvi polovici šestdesetih let poslovne banke niso mogle dosledno izvajati načela likvidnosti, ker financiranje obratnih sredstev ni bilo urejeno. Tudi o rentabilnem poslovanju bank bi težko govorili, saj so med njihovimi sredstvi prevladovala tista, ki so jih pod ugodnimi pogoji dobile pri centralni banki. Pokazalo se je, da so imeli prav tisti, ki so opozarjali, da je treba poslovnost v banke šele uvesti ali jo vsaj okrepiti (Prinčič, 2001b, str. 56). Do leta 1963 oziroma 1964 so bile banke samo strokovne službe in tehnični izvrševalci kreditiranja iz sredstev skladov, ki so jih skladi imeli pri bankah. Prek skladov se je pretakala velika večina denarne akumulacije, saj so banke lahko v večji meri začele odobravati dolgoročne kredite iz lastnih sredstev šele po letu 1963 (Mramor, 1985, str. 20).

Konec leta 1964 so se začele priprave na nov reformni poskus. Izhodišča zanj so bila: zmanjšanje močnega vpliva politike na bančno poslovanje in odločanje, okrepitev vpliva podjetij in bank na delitev akumulacije in njeno osredotočanje pri manjšem številu bank. Zagovorniki novih zamisli so poudarjali, da je njihov cilj izpopolnitev bančne organiziranosti,

okrepitev poslovne sposobnosti bank in dopustitev, da si ustvarijo zadostno ekonomsko podlago. Zakon o bankah in kreditnih poslih, ki je začel veljati marca 1965, ni pomenil prelomnice v novejši zgodovini slovenskega bančništva, saj je bil le nadaljevanje dotedanjega sistema poslovnih bank. Obstoječi sistem je bil popravljen in izboljšan v toliko, da so banke dobile več prostora za uresničevanje poslovnih načrtov. Dobile so pravico, da nadzorujejo poslovanje podjetij in ugotavljajo rentabilnost njihovih naložb ter možnost opravljanja plačilnega prometa in kreditnih opravil s tujino. S tem zakonom so banke, z izjemo Narodne banke kot emisijske banke, postale gospodarske organizacije posebnega družbenega pomena, ki so opravljale le kreditne in druge bančne posle samostojno in v skladu s sprejeto kreditno politiko (Prinčič, 2001b, str. 55-56). Zakon je uvedel načelo »deteritorializacije« poslovnega območja bank, njihovih sredstev in njihovega »neoviranega prelivanja« v vsej državi. Da bi v upravljanju in politiki banke prišle bolj do izraza poslovne potrebe in zahteve - tako bank kot samega gospodarstva – so po novem poslovno banko lahko ustanovila podjetja in druge delovne organizacije ter družbenopolitične skupnosti. Pravica odločanja ustanoviteljev, ki jih je moralo biti najmanj 25, je bila odvisna od višine sredstev, ki so jih vložile v kreditni sklad banke. Razvrstitev bank je bila sledeča: Narodna banka Jugoslavije in poslovne banke (investicijske banke, komercialne banke ter hranilnice) (Bobek, 1992, str. 17).

Opisana določila pa v naslednjih letih niso mogla zaživeti. Prizadevanja, da bi se v delovanju bank bolj uveljavilo načelo poslovnosti, so ostala na pol poti. Kreditni sistem je postajal vse bolj zamotan, dohodek bank pa vsako leto nižji. Podjetja kot zakoniti ustanovitelji in upravljalci poslovnih bank niso prevzela svojega dela odgovornosti za slabo poslovanje bank. Finančno šibke banke svojega poslovanja niso mogle razširiti na vso državo niti pridobi pooblastil za opravljanje vseh bančnih poslov.

Zaradi nove zakonodaje, ki je poleg Narodne banke kot emisijske banke predvidela le še investicijske in komercialne banke ter hranilnice, se je morala Splošna gospodarska banka LR Slovenije februarja 1966 preosnovati v investicijsko banko. Slabo leto potem je republiška vlada ugotovila, da ta banka ne zmore več izpolnjevati potreb in želja slovenskega gospodarstva po hitrejšem napredovanju. Zaradi premajhnih sredstev ni mogla delovati kot razvojna banka ter se uveljaviti pri skupnih naložbah in nastopih tako doma kot v tujini. Leta 1967 so se začele priprave na preobrazbo bančništva v Sloveniji. Cilj je bila združitev Splošne gospodarske banke in Kreditne banke in hranilnice v Ljubljani (Jaklič, 1999, str. 214). Spomladi se je vlada odločila, da bo, tako kot so storile že nekatere druge republike, ustanovila eno samo močno razvojno banko, ki si bo lahko sama zagotovila visok položaj v državi in odprla pot v tuje bančne kroge. Po večmesečnih pripravah je bila oktobra 1967 ustanovljena Kreditna banka in hranilnica Ljubljana, ki je nadzorovala okoli 70% domačega kapitala in tako postala ena najmočnejših bank v državi. V naslednjih letih je nova banka, ki se je preimenovala v Ljubljansko banko (Prinčič, 2001b, str. 55) s svojim razširjenim poslovnim delovanjem in močno razpredeno mrežo enot po Jugoslaviji in z nekaj enotami v tujini ustvarila močne temelje slovenskemu finančnemu sistemu v Jugoslaviji (Jaklič, 1999, str. 214).

Tabela 5: Podatki o razvoju Ljubljanske banke v letih 1968-1970

<i>Leto</i>	<i>Bilančna vsota (v milijon din)</i>	<i>Število poslovnih enot</i>	<i>Število zaposlenih</i>
1968	15.772	29	1100
1969	16.147	43	1402
1970	18.578	47	1712

Vir: Lazarevič, Prinčič, 2000, str. 356.

Nekaj let kasneje se je z namenom sprostitve stanovanjske politike z notranjega oddelka Ljubljanske banke razvila samostojna stanovanjsko-kreditna enota, iz katere se je razvila današnja SKB banka (Jaklič, 1999, str. 214).

Na razpotju starih in novih odnosov (1972 – 1976)

Neuspela gospodarska reforma v letih od 1965 do 1969 je bila voda na mlin razlagi, da je za slabe gospodarske rezultate kriv neustrezen gospodarski sistem in da je zato treba zgraditi povsem novega. Šele ta naj bi zagotovil hitrejše in bolj kakovostno gospodarsko napredovanje, dal pa tudi »vsakemu delavcu možnost odločanja o enostavni in razširjeni reprodukciji, brez anarhičnosti trga in voluntarizma države«. Graditev novega gospodarskega ustroja se je začela z ustavnimi dopolnili (leta 1971), nadaljevala z novo zvezno ustavo (1974), končala pa z zakonom o združenem delu in zakoni o planiranju (1976), o deviznem sistemu (1977) ter o cenah (1980).

Ustavna dopolnila iz julija 1971 so spremenila vlogo poslovnih bank v gospodarskem sistemu. Postale so sestavni del samoupravno organiziranega gospodarstva oziroma posebne organizacije združenega dela za opravljanje kreditnih in drugih bančnih opravil, ki so morale zasledovati dva temeljna cilja: skupaj z gospodarstvom poiskati najučinkovitejše poti za naložbe denarnih sredstev in zagotoviti gibanje denarne akumulacije. Prenova kreditno bančnega sistema se je začela leta 1972, ko je zvezna skupščina sprejela Zakon o Narodni banki Jugoslavije in enotnem monetarnem poslovanju narodnih bank republik in avtonomnih pokrajin. Ta je razširil dotedanjo bančno organizacijo tako, da je poleg Narodne banke in poslovnih bank uvedel še osem narodnih bank republik in avtonomnih pokrajin. V novi ureditvi je Narodna banka ohranila vodilni položaj. Poleg emisijske funkcije je imel svet guvernerjev prvo besedo pri oblikovanju enotne monetarne in skupne kreditne politike, odgovoren je bil za stabilnost valute, splošno plačilno likvidnost in izvajanje devizne politike. Zmanjšala pa se je kreditna vloga narodne banke, saj je lahko odobraval kredite samo neposrednim komitentom, za katere je opravljala tudi druge bančne posle.

Narodne banke republik so bile prve pomočnice Narodne banke. Določale so kreditne pogoje za razdelitev dela primarne emisije, ki se je lahko razdelil po posameznih republikah, in

odobravale kredite poslovnim bankam. Nova bančna zakonodaja ni prinesla večjih ugodnosti poslovnim bankam, temveč jih je hotela spremeniti v posebno institucijo, ki naj bi na finančnem področju »služila« gospodarstvu. Poslovne banke so izgubile položaj delovne organizacije posebnega pomena in samostojne finančne ustanove; postale so posebna organizacija združenega dela, za katero so veljala posebna načela delovanja in ustanavljanja. V načelu naj bi bile te banke še vedno samostojne, vendar v mejah, ki jih je določalo združeno delo. Centralna narodna banka in republiška narodna banka sta obdržali nadzor nad njihovim poslovanjem in imeli pravico, da jih prisilita k uresničevanju načrtane politike. Poleg poslovnih bank je bilo predvideno tudi ustanavljanje hranilnic, vendar se to ni zgodilo.

V novem razvojnem obdobju se je število denarnih zavodov v Sloveniji postopno zmanjševalo in leta 1972 jih je bilo pet. Največja med njimi je bila Ljubljanska banka, ki jo je bilo treba v skladu z novo zakonodajo ponovno ustanoviti. Sestavljalo jo je 23 posebnih tozdov, ki so se razlikovali po tem, ali so imeli položaj pravne osebe ali ne oziroma ali so bile podružnice v razvoju. Bilančna vsota poslovnih bank v Sloveniji se je v tem času zelo povečala. Vodile so drugačno naložbeno politiko kot poslovne banke v drugih republikah. Medtem ko so pri slednjih rasle kratkoročne naložbe, so se pri slovenskih poslovnih bankah bolj povečale dolgoročne naložbe.

Slovenska skupščina je že aprila 1972 sprejela začasen zakon o Narodni banki Slovenije. Banka je morala najprej izoblikovati notranjo organizacijo, urediti odnose z zveznimi ustanovami in republiškimi organi ter se povezati z gospodarstvom. Uporabiti je morala nove poslovne pristope, saj ni opravljala le državne nadzorstvene funkcije, temveč je postala tudi dejavnik republiške ekonomske politike.

Tabela 6: Deleži posameznih bank v skupnem potencialu slovenskih bank z dne 31. 12. 1972

<i>Banka</i>	<i>v milijonih din</i>	<i>v %</i>
Kreditna banka Koper	1.824	6,1
Ljubljanska banka	24.820	83,2
Kreditna banka Maribor	2.026	6,8
Dolenjska banka in Hranilnica Novo mesto	783	2,6
Kreditna banka Ptuj	373	1,3
Skupaj	29.826	100,0

Vir: Prinčič, 2001b, str. 55.

Po sprejetju ustave leta 1974 je bil bančni sistem še bolj dodelan. Po teh dopolnitvah so sodile v bančni sistem Jugoslavije Narodna banka Jugoslavije (z narodnimi bankami republik in avtonomnih pokrajin), interne banke⁴⁰, temeljne banke⁴¹, združene banke, hranilno-kreditne

⁴⁰ Interne banke, znotraj sestavljenih organizacij združenega dela (SOZD) ali delovnih organizacij (DO), naj bi izboljšale pretok finančnih virov med posameznimi temeljnimi organizacijami združenega dela (TOZD) (Jaklič, 1999, str. 214).

organizacije⁴² (hranilnice, Poštna hranilnica, hranilno-kreditne zadruga, hranilno-kreditne službe) ter posebne oblike finančnih organizacij (bančni konzorcij, združenja bančnih organizacij). V bančni sistem je sodila tudi Služba družbenega knjigovodstva, ki je izvajala plačilni promet za gospodarstvo in negospodarstvo (Bobek, 1989, str. 18).

Zaradi neznanja, nerazumevanja, strahu in konzervativizma vladajočega sloja je bila za bančni sistem v letih 1972 do 1976 značilna premajhna gibljivost denarnih sredstev in njihovo netržno osredotočenje, kar je oteževalo usmerjanje denarnih sredstev na področja, kjer je bila gospodarska aktivnost najintenzivnejša in najdonosnejša. Regulativni organi, zlasti Narodna banka, so na podlagi velikih pooblastil nadzirali ter usmerjali denarne tokove in kreditne odnose v državi.

Banke združenega dela (1977 – 1985)

Novembra 1976 je zvezna skupščina sprejela Zakon o združenem delu, s katerim se je končal leta 1971 začet proces gospodarske preobrazbe. Zakon je temeljil na ideološki predpostavki, da morajo delavci v skladu s svojim »vladajočim« položajem v gospodarstvu in v družbi svobodno, neposredno in enakopravno odločati o svojem delu, delovnih pogojih in rezultatih tako v svojih podjetjih kot tudi v drugih, s katerimi so bila kakorkoli povezana.

Proces prilagajanja bančništva novim družbenim zahtevam in dohodkovnim odnosom, ki se je začel leta 1975, je moral seči do samega bistva bančnega poslovanja. Treba je bilo namreč odpraviti njegove temeljne značilnosti, poslovne norme in navade, ki so se izoblikovale v dolgih letih. Kreditne odnose in institut obrestne mere je bilo treba prekriti in izriniti iz življenja, bančno organizacijo pa spremeniti v finančni servis preurejenega gospodarstva. V skladu z ideološkim pristopom k bančništvu je bilo treba nanovo opredeliti vsebino bančnega dohodka in dela ter spremeniti upravljanje v bankah. V novih razmerah naj bi banke postale neke vrste središče, kjer bi se preoblikovana podjetja dogovarjala o združevanju sredstev in uporabi le-teh pri uresničevanju tekočih razvojnih programov. Kreditiranje naj bi nadomestili z namenskim združevanjem sredstev. V pozabo naj bi šel tudi institut obresti, banka bi ustvarjala svoj zaslužek iz nadomestila za uporabo družbenih sredstev. V novem sistemu ni bilo prostora za kapital in lastna bančna sredstva. Obstajala naj bi samo še družbena sredstva, ki so jih imele v upravljanju banke. Ravno tako niso več govorili o vlogah, temveč o združevanju sredstev. Tudi pojem likvidnosti je bil opredeljen drugače. Po novem naj bi se

---

⁴¹ V primerjavi z internimi bankami so imele temeljne banke širši delokrog (več podjetij) in so izvajale vse finančne posle. Bile pa so zemeljsko omejene. Temeljne banke so se združevale v združene banke. V Sloveniji so bile temeljne banke povezane v Ljubljanski banki-združeni banki (Jaklič, 1999, str. 214).

⁴² Slovenska tradicija in želja po hranilništvu se je pokazala v tem, da so po kmetijskih zadrugah začeli ustanavljati hranilno-kreditne službe, kljub sicer neugodni klimi do nekdanjega hranilništva. To je omogočil Zakon o hranilno-kreditnih službah. V tedanjem socialističnem svetu je bil to edinstven primer denarništva, ki ima v sebi nekaj hranilniškega oziroma posojilniškega duha. V takratni socialistični Jugoslaviji je imela edino Slovenija takšne službe pri zadrugah (Videčnik, 1989, str. 16).

»skrb za likvidnost« delila na tri dele, odvisno od tega, ali naj bi banka zaradi težav morala načeti rezervni sklad, obvezno rezervo ali prositi za nujno posredovanje republike. V skladu z novo politično usmeritvijo je bilo treba težišče upravljanja v bankah prenesti na zunanje člane in omejiti formalne možnosti odločanja zaposlenih v bankah.

Zakon o temeljnih bančnega in kreditnega sistema, ki ga je zvezna skupščina sprejela decembra 1976, je določil tristopenjsko bančno organizacijo. Prvo stopničko so predstavljale interne banke, ki naj bi od nekdanjih poslovnih bank prevzele večino opravil, ki so se nanašala na denarno, bančno in kreditno poslovanje njenih članic.(Prinčič, 2001, str.12). Uvedene so bile interne banke znotraj sestavljenih organizacij združenega dela (SOZD) ali delovnih organizacij (DO), ki naj bi izboljšale pretok finančnih virov med posameznimi temeljnimi organizacijami združenega dela (TOZD) (Jaklič, 1999, str. 214). Druga stopnička so bile temeljne banke, ki naj bi povezovale interne banke in opravljale vse bančne posle (Prinčič, 2001, str.12). Temeljne banke so imele širši delokrog (več podjetij) in so izvajale vse finančne posle, bile pa so ozemeljsko omejene (Jaklič, 1999, str. 214). Na vrhu je bila združena banka, ki naj bi poleg usklajevanja dela temeljnih bank opravljala le določene bančne naloge. Te so bile: združevanje sredstev za določene namene, najemanje in dajanje garancij in avalov, devizno poslovanje, plačilni promet s tujino in organiziranje zbiranja hranilnih vlog v tujini. Združena banka je morala imeti del svojega rezervnega sklada v tujih plačilnih sredstvih.(Prinčič, 2001,str.12). V Sloveniji so bile temeljne banke povezane v Ljubljanski banki-združeni banki, ki je imela nalogo skrbeti za večje naložbe in sodelovati s tujino in večjimi partnerji (Jaklič, 1999, str. 214). Zakon je predvidel še druge oblike bančne organiziranosti. To so bili bančni konzorciji, posebni skladi in hranilno-kreditne organizacije. Vloga Narodne banke se ni dosti spremenila, prav tako ne njene funkcije in poslovanje.

Tako kot v drugih republikah so imeli tudi v Sloveniji velike težave pri prilagajanju bančne organizacije novi zakonodaji. Ker so se podjetja raje odločala za ustanovitev posebnih finančnih služb, interne banke niso bile ustanovljene v predvidenem času in številu, prav tako niso prevzele predvidenih nalog. Tudi ustanavljanje temeljnih bank se je zavleklo, ker se niso dogovorili, ali naj prevlada teritorialno ali reprodukcijsko načelo. Slednje je predpostavljalo, da bi temeljne banke rasle iz internih bank in svojo dejavnost usmerile predvsem na razvoj tistih gospodarskih področij, ki bodo lahko zagotovila potrebno materialno in finančno podlago za njihovo poslovanje. Tudi nastajanje Ljubljanske banke – Združene banke so spremljale številne nedodelanosti in težave. Nova Združena banka je prevzela 20 temeljnih bank z območja Slovenije in drugih republik. Njena bančna mreža je zajemala gospodarske organizacije in ustanove s skupaj več kot 800.000 zaposlenimi; imela je okoli 20.000 deponentov in 200.000 varčevalcev.

Tabela 7: Bilančna vsota Ljubljanske banke združene banke v letih 1976-1979.

<i>Leto</i>	<i>Znesek v milijon din</i>	<i>Stopnja rasti v %</i>
1976	111.934	36,6
1977	141.164	26,1
1978	183.485	30,0
1979	227.561	24,0

Vir: Lazarevič, Prinčič, 2000, str. 414.

Med pomanjkljivosti, ki so jih leta 1979 očitali Ljubljanski banki združeni banki, je bilo na prvem mestu, da pri investicijskih kreditih ni upoštevala posebnih meril, ki so veljala za prednostne dejavnosti, kot so bile pospeševanje izvoza, prihranek energije in dvig storilnosti (Lazarevič, Prinčič, 2000, str. 414).

Rezultati bančne ureditve in prenove vsebine bančnega poslovanja so bili daleč od pričakovanih. Novi bančni sistem je odpovedal v organizacijskem, ideološkem in še drugih vidikih, tako da se pomembne vsebinske spremembe niso mogle zgoditi. Poleg tega pa je bolj kot v preteklosti odstopal od temeljnih bančnih načel. Kljub posebnemu poudarku v zakonu o temeljih kreditnega in bančnega sistema, da morajo banke poslovati po vsej državi, so temeljne in Združena banka obdržale regionalni pomen. Regionalno zapiranje je banke še tesneje povežalo z lokalno politiko. Največje odstopanje od postavljenih načel pa je nastalo z združitvijo dolžnika in upnika v isti banki, s čimer je temeljna banka prenehala biti pravi denarni posrednik, ki na eni strani zbira sredstev, na drugi pa jih nalaga ter pri tem upošteva objektivna merila ekonomske alokacije sredstev in varnosti za naložena sredstva. Ker so torej lastniki postali največji kreditojemalci pri lastni banki, banko pa upravljali njeni dolžniki, banka ni mogla voditi smotrne naložbene politike. To se je pokazalo z izrednim povečanjem vseh plasmajev v bankah, tako na račun emisije kot tudi zadolževanja v tujini. Razmahnila se je nenadzorovana investicijska poraba. Likvidnost bank je bila pogosto ogrožena. Finančna disciplina kreditojemalcev je popustila, vendar za to ti največkrat niso bili kaznovani. Sestava depozitnih sredstev v bankah je postala nezadovoljliva. Tehnologija in kakovost bančnih storitev sta nazadovali. Omejevanje bančnih kreditov je pripeljalo do tega, da banke z zadovoljivim kreditnim potencialom niso mogle uresničiti svoje kreditne politike, banke s premajhnimi sredstvi ali kroničnimi likvidnostnimi težavami pa so lahko vodile preveliko kreditno dejavnost.

Na težave pri bančnem poslovanju so vplivali tudi zunanji dejavniki: inflacija, neustrezna politika obrestovanja, obvezno združevanje in usmerjanje bank, nezadostna akumulacija in njena neracionalna poraba. Banke so bile le eden od členov v verigi nakopičenih problemov, ki so imeli temeljni vzrok v neustrezni ureditvi celotnega gospodarskega življenja. Dejstvo je, da v tako neurejenem sistemu, ki ga je »odlikovalo« omejevanje in pomanjkanje ponudbe prosto razpoložljivega denarja, ne bi mogel delovati noben bančni sistem.

Obdobje zaostrenih gospodarskih in mednacionalnih odnosov (1985 - 1989)

Leta 1980 so se gospodarske razmere še poslabšale, in to tako na domačem trgu kot v odnosih s tujino. V tem letu se je zgodilo več dogodkov, ki so vplivali na bančno poslovanje. Ukinjen je bil devizni trg; Narodna banka Jugoslavije je prenehala posredovati na medbančnih sestankih deviznega trga, kar je onemogočilo normalno delovanje deviznega sistema ter povzročilo velike težave pri sprotnem poravnavanju obveznosti. Sprejeta je bila 30-odstotna devalvacija dinarja. Banke so začele najemati kratkoročne kredite v tujini, da bi pokrile del prispelih obveznosti, ki jih z rednim prilivom od izvoza niso mogle več pokrivati, ne da bi preveč močno znižale obvezne rezerve.

Na začetku osemdesetih let so se v reševanje globoke jugoslovanske gospodarske krize vključili Mednarodni denarni sklad in tuji upniki. Prvi je za svojo nadaljnjo pomoč postavil naslednje pogoje: strog program varčevanja, realni tečaj dinarja in liberalizacijo cen. Tujim upnikom pa je uspelo vsiliti Jugoslaviji vsesplošno solidarnost pri vračanju dolgov. Zvezna vlada je poskušala potegniti državo iz gospodarske in politične krize. S tečajno in obrestno politiko, centralizacijo deviz in politiko zategovanja pasu ji je sicer uspelo dvigniti proizvodnjo in izboljšati plačilno bilanco, za druga področja pa ni našla ustreznega zdravila, zato se razmere v državi niso izboljšale. Cene in brezposelnost so še naprej strmo naraščale, realna vrednost osebnih dohodkov pa je padala.

Konec sedemdesetih let se je v slovenskem političnem vrhu okrepilo spoznanje, da je bančništvo krenilo v povsem drugo smer, kot je bilo prvotno zamišljeno. Leta 1980 je to pripravilo problemsko konferenco, na kateri se je poglobljeno ukvarjalo z ugotavljanjem problemov, ki so preprečevali hitrejšo preureditev bančnega delovanja. Tudi vodilni slovenski bančniki so v tem času zahtevali spremembo ciljev denarno-kreditne politike. Kljub prevladujoči oceni, da se učinkovitost gospodarjenja bank z denarjem ne izboljšuje, pač pa poslabšuje, in da so postale banke ozko grlo jugoslovanskega gospodarstva, je moralo preteči še več let, da je zvezna oblast pristala na razpravo o vsebinskih spremembah denarno-kreditne zakonodaje. Decembra 1985 je zvezna skupščina sprejela zakon o temeljih bančnega in kreditnega sistema, ki pa ni izpolnil pričakovanj, saj ni presegel okvira prejšnjega, temveč ga je v znatnem delu le povzel⁴³.

Drugo polovico osemdesetih so označevali upadanje gospodarske rasti in prihrankov prebivalstva, kopičenje izgub, naraščanje cen in seveda inflacija, ki je s čedalje večjimi zamahi prehajala v hiperinflacijo. Stabilizacijski režimi, sprejeti v letih od 1985 do 1989, države niso potegnili iz gospodarske krize. Tako je konec osemdesetih let v državi prevladalo spoznanje, da pot iz permanentne gospodarske krize vodi stran od socializma in njegovega

---

⁴³ Bančne zasnove ni spremenil, odpravil je le nekatera najbolj kričeča nasprotja in ovire. Zaostril je vprašanje likvidnosti in varnosti naložb ter načela kreditne politike.

gospodarskega sistema. Leta 1989 je v državi prišlo do gospodarske reforme in spreminjanja socialističnega sistema, ki je zajelo tudi bančništvo. Februarja tega leta je bil sprejet zakon o bankah in drugih finančnih organizacijah, ki je prelomil z dotedanjo bančno ureditvijo, začel odpravljati ideološke, zakonske in gospodarske konstrukte, ki so se v bančnem življenju pokazali kot neuspešni.

Novi zakon je banko opredelil kot samostojno finančno organizacijo, ki je opravljala depozitne, kreditne in druge bančne posle. Banka je bila torej opredeljena kot podjetje, ki se ukvarja s trgovanjem z denarjem in drugimi bančnimi opravili. Njen pglavitni cilj je postalo ustvarjanje dobička. Banka naj bi sama določala notranjo ureditev. Združenih in internih bank zakon ni predvidel. Interne banke naj bi nehale poslovati do konca leta 1990, ko naj bi se preoblikovale v skladu s svojimi interesi oziroma interesi lastnikov. Banke so lahko ustanovile družbene pravne osebe s sprejetjem sklepa o ustanovitvi in vplačilom sredstev v ustanovni sklad banke. Ustanoviteljice banke so bile lahko tudi družbenopolitične skupnosti. Tudi poznejše vplačilo sredstev v ustanovni sklad banke je vplačnici (tujim ali domačim pravnim in fizičnim osebam) prineslo ustanoviteljsko pravico. Banka je morala ustanoviteljicam izročiti vrednostni papir o vloženi sredstvih. V slovensko bančništvo so se tako po polstoletnem premoru ponovno vrnil delnice in banke kot delniške družbe, čeprav tega zakon ni nikjer omenjal. S tem pa so bile povezane tudi upravljalne pravice in razmerja v bankah. Za ustanovitev banke je bilo potrebnih deset ustanoviteljev, ki so morali zagotoviti najmanj šest milijard dinarjev ustanovitvenega sklada. Banka pa je lahko začela delati šele po pridobitvi soglasja Narodne banke Jugoslavije.

Novi zakon je zaostрил tudi merila za varnost bančnega poslovanja. Banke so morale obseg svojega poslovanja vezati na obseg sredstev v ustanovitvenem skladu in na obseg rezervnega sklada, ki so ga morale oblikovati na račun vsakoletnega dobička. Predpisovanje mnogokratnika razmerja med obsegom tveganih naložb ter ustanovitvenega sklada in rezerv je bila v pristojnosti Narodne banke Jugoslavije. Banke so morale prav tako upoštevati določbe o kreditiranju. Omejene so bile s tem, da so posameznemu kreditojemalcu v obliki posojil, garancij in drugih terjatev lahko dale največ 15 % ustanovitvenega sklada. Vse, kar je presegalo to vsoto, a ne več kot petino ustanovitvenega sklada, je zakon opredelil kot tvegano naložbo. Zakon je prinesel tudi novosti na področju upravljanja bank. Zbor banke so sestavljali delegati ustanoviteljev, v posameznih primerih pa tudi ustanoviteljev sami. Banko je vodil izvršni odbor, nad pravilnostjo poslovanja in dobičkonosnostjo pa je bedel nadzorni odbor. Izrecno je bilo določeno, da ima banka direktorja, s čimer je bilo odpravljeno kolektivno vodenje bank.

Zakon je dopustil možnost ustanavljanja hranilnic tako posameznikom kot pravnim osebam. Jamstvo bank za njihove vloge je bilo samo »zaželeno«. Hranilnice naj bi zbirale vloge prebivalstva in depozite na tekočih in žiro računih ter iz teh sredstev podeljevale kredite za različne namene. Poleg hranilnic je zakon predvidel še Poštno hranilnico in hranilno-kreditne zadruge, hranilno-kreditne službe pri kmetijskih, obrtnih in drugih združenjih.

Kljub številnim novim rešitvam in poudarkom pa je zakon ostal na pol poti. Ob uvajanju novosti, ki so napovedovale povsem drugačen sistem, je ohranil anarhističen in ideološko opredeljen pojem delovne skupnosti kot pravni subjekt in hkrati z uvajanjem delničarstva še naprej govoril o prosti menjavi dela, pridobivanju dohodka delovne skupnosti in podobno. Banka, kot jo je opredelil ta zakon, je bila nekje na sredi med banko kot ustanovo v tržnem gospodarstvu in banko kot ustanovo v socialističnem samoupravnem, dogovorno dohodkovnem sistemu. Drugače tudi ni moglo biti, saj je politika hotela imeti »tržno banko v kvazi tržnem sistemu ali pa kvazi tržno banko v tržnem gospodarstvu«.

V drugi polovici osemdesetih let se je med devetimi združenimi bankami v državi najbolj povečala bilančna vsota Ljubljanske banke – Združene banke. Kljub temu pa je ostajala na tretjem mestu, za Udruženo banko Hrvatske in Udruženo beogradsko banko. Največji del njenih prihodkov so bile realne obresti, ki so bile ustvarjene na trgu denarja in pri deponiranju depozitov v tujini. Med odhodki so imeli največji delež realno plačane obresti in najeti tuji devizni viri. Med sredstvi in naložbami se je povečala udeležba deviznih sredstev na račun dinarskih. V kreditni dejavnosti banke se je v bistvu nadaljevala usmeritev iz preteklih let, ko je bila banka vse manj banka gospodarstva ter vse bolj banka za kreditiranje bank in finančnih ustanov, ki so imele možnost bančnih naložb zunaj omejevanja.

V tem času so Ljubljansko banko – Združeno banko močno prizadeli trije problemi. Prvi je bila afera z nepokritimi menicami Agrokomerca. To bosansko podjetje se je sredi osemdesetih let prebilo med največja jugoslovanska podjetja, zato so se v njegovo poslovanje vključile tudi največje banke v državi. Iz sistema Ljubljanske banke je njegovo poslovanje spremljalo 13 bank, ki so opravljale kratkoročno kreditiranje ali eskont menic. Septembra 1987 je Jugoslovanski trg denarja in vrednostnih papirjev sporočil, da znaša vrednost nevnovčenih menic sozd-a Agrokomec 203,7 milijarde dinarjev. Od tega skupnega zneska so jim banke v sistemu Ljubljanske banke odkupile 88,5 milijarde dinarjev. Drugi problem, ki se je zaostрил leta 1988, je bila »imobilizacija« pomembnega dela bančnega denarja in njegovo nizko ali sploh nikakršno obrestovanje. Ta denar je Narodna banka Jugoslavije vzela iz denarnega obtoka, slabo plačala, sama pa se potem pojavila na denarnem trgu kot konkurent poslovnim bankam. Tretji problem je bila medijska kampanja, ki so jo srbski radio, televizija in časopisje združeno vodili proti slovenski bančni hiši.

Decembra 1989 se je Ljubljanska banka – Združena banka preoblikovala v Ljubljansko banko, delniško družbo. Dva dni pozneje je bila ustanovljena Abanka, delniška družba, ki je bila pravna naslednica Jugobanke, temeljne banke Ljubljana. 26. decembra 1989 je bila v Ljubljani ustanovljena prva borza kapitala v Jugoslaviji.

BANČNIŠTVO V SAMOSTOJNI SLOVENIJI

Podobno kot v bančnih sistemih drugih držav na prehodu, so tudi v slovenskem bančnem sektorju v zadnjem desetletju nastale precejšnje spremembe. V nasprotju z drugimi bančnimi sistemi, je slovenski bančni sistem že od vsega začetka deloval kot dvostopenjski bančni sistem, vendar pa na večini področij ni bil tržno organiziran. Kljub temu, da smo nekatere spremembe v slovenskem bančništvu, predvsem na pravno-organizacijskem področju, začeli uvajati že konec osemdesetih let, so se najbolj korenite spremembe zgodile šele v letu 1991, ko je bil oblikovan lasten bančni sistem z neodvisno centralno banko. Dediščina poslovanja v nekdanji državi nikakor ni olajšala celotnega procesa transformacije v slovenskem bančništvu. Prav nasprotno: visoke inflacijske stopnje, problem zamrznjenih deviznih vlog, izguba trgov nekdanje države, grozeče breme jugoslovanskih dolgov v tujini, nizka raven deviznih rezerv... so bili dejavniki, ki so močno oteževali prehod v normalno delujoč bančni sistem (Košak, Košak, 2002, str. 51).

Dogajanje, ki se je začelo in sledilo v devetdesetih letih s pridobitvijo samostojnega državnega položaja in popolno opustitvijo socialističnega gospodarskega sistema, je bilo za današnje stanje slovenskega bančništva izjemno pomembno, tako po organizacijski plati kot tudi po vsebinskih poudarkih v bančništvu.

Do konca osemdesetih so bile banke v lasti podjetij, kar je povzročilo, da so banke tem podjetjem tudi zagotavljale ugodna posojila, pri čemer se niso posebej ozirale na upoštevanje ekonomskih kriterijev. Konec osemdesetih let je postalo jasno, da je družbena lastnina v realnem in tudi finančnem sektorju neučinkovita in da pomeni resno oviro za nadaljnji razvoj in celo sam obstoj bank kot finančnih posrednikov (Ribnikar, 1993, str. 12 -16). Zaradi zmanjšanja lastniškega kapitala, večanja deleža slabih posojil in slabega vodenja je postala konec osemdesetih let sanacija bank neogibna. Poleg teh osnovnih razlogov za neučinkovitost bank in visoke stroške finančnega posredništva, ki so izhajali iz značilnosti politične in gospodarske ureditve nekdanje Jugoslavije, so tudi politični pretresi in razpad nekdanje države v začetku devetdesetih let prispevali k poglobitvi bančne krize (Voljč, 1995, str. 109 – 118).

Leta 1991 je bil sprejet osnovni zakon o sanaciji bank. Sanacija je bila osredotočena na največje »stare« banke in se je začela v Ljubljanski banki januarja 1993, nadaljevala v Kreditni banki Maribor aprila 1993 in januarja 1994 v Kreditni banki Nova Gorica. Slednja je bila leta 1995 priključena Kreditni banki Maribor. Delež slabih posojil v bilančni vsoti posamezne banke je bil po stanju iz leta 1991 več kot 41% (Štiblar, 2001, str. 25-48), kar je resno ogrožalo tudi bančni sistem kot celoto. Ljubljanska banka in Kreditna banka Maribor sta namreč s svojo bilančno vsoto imeli več kot 50% delež v celotnem bančnem sektorju. Leta 1992 so izgube bančnega sektorja znašale približno 40% celotnih sredstev sektorja in kar 13 od 26 bank je imelo izgube.

Sanacijski program je bil postavljen kot kombinacija centraliziranega in decentraliziranega načina sanacije, kar pomeni, da slabe bančne naložbe niso bile v celoti zamenjane za sanacijske obveznice (Košak, Košak, 2002, str. 53). Glavni cilji sanacije bank v Sloveniji so bili (Štiblar, 1996, str. 42): (1) kapitalska ustreznost po svetovnih merilih; (2) pozitivni denarni tok in tekoči dobiček iz poslovanja; (3) znižanje obrestnih mer; (4) ugled na svetovnih finančnih trgih; (5) izoblikovanje osnovnih meril obnašanja bank. Agencija za sanacijo bank in hranilnic (v nadaljevanju Agencija) je bila ustanovljena z uredbo vlade Republike Slovenije oktobra 1991. Sanacija je potekala v štirih stopnjah (Voljč, 1995, str. 109 – 118): (1) v višini tekočih izgub je bil zmanjšan kapital bank; (2) slaba posojila so bila zamenjana za obveznice Agencije za sanacijo bank, ki so bile izdane z jamstvom Republike Slovenije; (3) del slabih bančnih posojil se je prenesel na Agencijo skupaj z obveznostmi do bančnih komitentov, s čimer so nastale podrejene terjatve nekdanjih lastnikov bank ter (4) banke je dokapitalizirala Agencija, tako da so začele izpolnjevati zahteve o kapitalski ustreznosti, to pa je istočasno pomenilo, da je lastništvo saniranih bank prešlo v državne roke.

Kot sestavni del postopka sanacije Ljubljanske banke, d.d. (LB) in Kreditne banke Maribor, d.d. (KBM) sta bili leta 1994 ustanovljeni Nova Ljubljanska banka, d.d. (NLB) in Nova kreditna banka Maribor, d.d. (NKBM). Stara LB in stara KBM sta obdržali terjatve in obveznosti v zvezi z nekdanjo Jugoslavijo ter klavzulo solidarnostne odgovornosti. Vse druge naložbe in obveznosti so bile prenesene na novoustanovljeni banki. To je NLB in NKBM omogočilo poslovanje brez potencialnega bremena obveznosti, ki so bile rezultat razmer v bančnem sistemu nekdanje države in takratne pravne ureditve, ne pa rezultat njune morebitne nesolidne poslovne prakse (Košak, Košak, 2002, str. 53). Uradno je bila sanacija končana leta 1997. Njeni stroški, merjeni z nominalno vrednostjo v ta namen izdanih obveznic, so konec leta 1997 znašali približno 10% BDP. V obeh saniranih bankah je bila dosežena solventnost ter sta bili sposobni izpolnjevati zahteve in predpise regulatorjev. Naslednja stopnja, ki bi morala logično slediti sanaciji, je bila privatizacija obeh bank, vendar je bila ta iz več razlogov, predvsem političnih, odložena do začetka leta 2001.

Tabela 8: Skupna bilančna vsota bančnega sektorja v Sloveniji v obdobju od 1991 do 2001

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
BV v mia SIT (nominalno)	624,2	932,6	1253,1	1552,9	1799,1	2094,1	2412,7	2763,3	3285,6	4282,0
Bilančna vsota v mia SIT (stalne cene 2001)	1587,2	1930,7	2171,3	2469,0	2624,6	2808,4	3038,0	3221,8	3517,3	4282,0
Bilančna vsota v % BDP	61,3	65,0	67,6	69,9	70,4	72,0	74,2	75,7	81,4	93,8
Realne stopnje rasti bilančne vsote v %	-1,4	21,6	12,5	13,7	6,3	7,0	8,2	6,0	9,2	21,7

Vir: Košak, Košak, 2002, str. 53.

V obdobju od leta 1991 do 2001 se je velikost bančnega sektorja, merjena s skupno bilančno vsoto, realno povečala za 166 %. V letu 1991 je bilo v Sloveniji 26 poslovnih bank in 14 hranilnic. V letih, ki so sledila, se je število bank še povečalo, vse do leta 1994, ko je bilo doseženo največje število, tj. 33 delujočih bank. Za tolikšno povečanje števila bank sta v prvem obdobju po osamosvojitvi obstajala vsaj dva vzroka. Prvič, v začetku devetdesetih let je na trgu prevladovalo manjše število velikih bank, ki so obvladovale več kot polovico trga (npr. samo tržni delež Ljubljanske banke je v letu 1991 znašal približno 60% bilančne vsote celotnega bančnega sektorja). Zaradi izgub in slabih naložb so bile prav tržno najmočnejše banke prisiljene poslovati pri zelo visokih obrestnih maržah, ki so bile v letu 1992 ocenjene na 10 do 12 odstotkov (Voljč, 1995, 109-118). Visoke obrestne marže so pritegnile na trg številne nove banke, ki so predvsem izkoriščale možnost visokih obrestnih prihodkov, v resnici pa niso prispevale k povečanju konkurenčnosti.

Tabela 9: Število poslovnih bank in hranilnic v Sloveniji v obdobju 1991 do 2001

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Poslovne banke	26	30	32	33	31	29	28	24	25	25	21
Hranilnice	14	15	13	11	8	7	6	6	6	3	3

Vir: Košak, Košak, 2002, str. 52.

Do podpisa pridružitvenega sporazuma so bile banke zaščitene pred tujo konkurenco predvsem z namenom, da racionalizirajo poslovanje, razvijejo nove storitve, se utrdijo v

slovenskem finančnem prostoru, ter pripravljene pričakajo odprtje novega trga. Žal banke v Sloveniji v tem obdobju niso storile dovolj. Uvedle so nove prodajne poti in posodobile informacijske sisteme, niso pa dovolj racionalizirale poslovanja. To jih čaka v bližnji prihodnosti, skupaj s konsolidacijo bančnega sistema, ki se je z večjo naglico začela odvijati šele v letu 2001. od leta 1996 do konca leta 1998 se je število bank v Sloveniji zmanjšalo od 31 na 24, v letih 1999 na 2000 pa je ostalo nespremenjeno. V letu 2001 je prišlo do številnih sprememb v obliki prevzemov, združevanj in povezovanj.

V primerjavi z največjimi svetovnimi bankami so vse slovenske banke zanemarljivo majhne. Celo največja banka v Sloveniji – NLB je šele na 15. mestu po obsegu bilančne vsote med bankami iz tranzicijske Srednje Evrope. Merjeno s tržnim deležem v bilančni vsoti, je trg v Sloveniji razdeljen na majhno število bank. Deset največjih bank ima 81% tržni delež, samo pet največjih pa 62 % tržni delež (leta 2000).

Slovenija je morala na podlagi pridružitvenega sporazuma, ki je stopil v veljavo s 1. 2. 1999, sprejeti vrsto zakonov, ki imajo bolj ali manj neposreden vpliv tudi na poslovanje bank. Na področju bančništva sta bila v začetku leta 1999 sprejeta dva nova zakona, Zakon o bančništvu in Zakon o deviznem poslovanju.

SKLEP

Razvoj slovenskega bančništva je potekal v več državnih tvorbah in družbenih ureditvah. Začel se je znotraj Habsburške monarhije. Institucionalizirano finančno posredništvo se je pojavilo zgodaj v 19. stoletju v ne-inkorporirani obliki, od 1900 pa v inkorporirani obliki, ki je vodila v univerzalno bančništvo. Tako so večino bančnih poslov vse do začetka 20. stoletja opravljale tuje banke oziroma podružnice tujih bank, v glavnem različnih dunajskih bank. Nasprotno se je v 2. polovici 19. stoletja v Sloveniji zelo razvilo hranilništvo kot najpomembnejša oblika zbiranja domačega kapitala. Za najstarejšo šteje v Sloveniji (in tudi v jugoslovanskem prostoru) Kranjska hranilnica, ustanovljena leta 1820 (kot druga hranilnica v Avstriji po dunajski leta 1819) v Ljubljani. Za začetek slovenskega bančništva in s tem tudi nastanka velikih poslovnih bank pa velja leto 1900, ko je bila ustanovljena Ljubljanska kreditna banka. Do prve svetovne vojne so dinamiko narekovale hranilnice in zadruga, pa njej pa predvsem banke.

Obdobje med obema svetovnima vojnama je v Sloveniji nastalo še nekaj manjših domačih bank, na njenem ozemlju pa so delovale tudi Narodna banka Kraljevine SHS (od 1929 Narodna banka Kraljevine Jugoslavije), Državna hipotekarna banka in Poštna hranilnica, ki sta bili tudi v lasti države. Obdobje 1919 – 1925 je bilo »čas ustanavljanja« slovenskih bank. Z nostrifikacijo se je moč podružnic tujih bank po 1. svetovni vojni zmanjšala. Istočasno pa so dobile slovenske banke na razpolago večji ekonomski prostor celotne Jugoslavije, kar je omogočilo njihovo prosperiteto. Ekspanzija je bila zaključena z restriktivno denarno politiko. Svetovna gospodarska kriza se ni izognila niti slovenskemu ozemlju, delno tudi zaradi močnih finančnih povezav finančnih posrednikov s finančnimi centri v Avstriji in Nemčiji, ki jih je finančna kriza posebej močno prizadela. Finančna moč bančnega sektorja je bila v prvi polovici 1930-tih let več kot prepolovljena, v drugi polovici pa je v glavnem le stagnirala.

Začetek socialističnega bančništva je treba iskati v izdajanju partizanskih plačilnih sredstev med drugo svetovno vojno in v ustanovitvi Denarnega zavoda Slovenije leta 1944 v Črnomlju, ki pa je po koncu vojne prenehal delovati, saj je emisijska funkcija ponovno prešla v roke Narodne banke Jugoslavije. Zavod je imel funkcijo emisijske banke, s tem ko je izdajal lirske bone, poleg tega pa je opravljal še druge bančne posle.

Kaj lahko rečemo o vlogi bančništva v času socializma? Predvsem to, da so v njem potekale nenehne spremembe, ki so se vedno ujemale z obsežnimi in pomembnimi političnimi in ustavnimi spremembami. Izluščimo lahko pet zaokroženih obdobj. Začetno obdobje 1945 – 1952 je izražalo precejšnjo zmedo glede vloge bank. Zaključeno je bilo leta 1952 s centralizacijo celotnega bančništva v eno banko, v Narodno banko Jugoslavije, ki je opravljala vlogo centralne banke in drugih vrst bank. Že v letih 1954 – 55 je bila z uvajanjem samoupravljanja sprožena tudi decentralizacija bančne ureditve. V tem obdobju so se ustanovljale komunalne in združne kreditne banke ter Poštna hranilnica, ki je poslovala na

celotnem jugoslovanskem ozemlju. Naslednji korak v decentralizaciji bančništva je bil narejen v obdobju 1961 – 1965. Po letu 1961 je ureditev poznala komunalne, republiške in zvezne banke, osrednjo vlogo pa je še vedno imela Narodna banka Jugoslavije. Naslednje zaokroženo obdobje zajema leta 1965 –1971. Komunalne banke so bile spremenjene v poslovne banke. Ustanovitelji bank so postali socialistična podjetja, družbeno politične skupnosti in drugi predstavniki socialističnega sektorja. Za to obdobje so značilne povezave med ustanovitelji in bankami, kar je bilo kasneje zelo kritizirano. Četrto obdobje, 1971 – 1976, je zaznamovano z velikimi ustavnimi spremembami, ki so pripeljale do tako imenovane dogovorne ekonomije. Z ustavno reformo je bila spremenjena tudi Narodna banka Jugoslavije. Centralno-bančni sistem so po novem sestavljali Narodna banka Jugoslavije in osem narodnih bank v republikah in pokrajinah. Prejšnje poslovne banke so se preimenovala v gospodarske (komercialne) banke, prejšnja striktna delitev na kratkoročno in dolgoročno poslovanje pa je bila odpravljena.

Z osamosvojitvijo Slovenije se je močno spremenilo tudi bančništvo. Osnove zakonov v bančništvu je Slovenija povzela iz zveznega jugoslovanskega zakona o bankah in drugih finančnih organizacijah, ki je bil sprejet 1989. Med drugim je ta zakon določeval obvezno preoblikovanje bank v delniške družbe ali v družbe z omejeno odgovornostjo. Po osamosvojitvi smo v Sloveniji dobili nove zakone in predpise, ki naj bi vodili k večji učinkovitosti poslovanja in nenazadnje tudi k večji konkurenčnosti slovenskih bank. Temeljne banke so se preoblikovale v samostojne poslovne banke, hkrati pa je nastalo več novih zasebnih bank in hranilnic. Veliko breme slabih naložb, s katerimi se je vrsto let prikrivalo krizne razmere v gospodarstvu, je s sanacijo obeh bank v precejšnji meri prevzela država. Povečanje konkurenčnosti je konec koncev omogočil Zakon o bančništvu iz leta 1999.

V Sloveniji imamo razvit sistem univerzalnega bančništva, kakršnega ima večina srednjeevropskih držav. Bančni sistem sestavljajo centralna banka (Banka Slovenije) in poslovne banke ter hranilnice.

LITERATURA

1. Bobek Dušan: Sodobna banka: (ekonomika in organizacija). Maribor: Založba Obzorja, 1989. 179 str.
2. Bobek Dušan: Organiziranje in poslovanje bank. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1992. 230 str.
3. Borak Neven, Ivan Turk: Ljubljanska kreditna banka. Gospodarske krize in Slovenci. Ljubljana, 1998, str. 25-30.
4. Čepič Zdenko: Prispevek k proučevanju valutarne reforme leta 1945, Zgodovina denarstva in bančništva na Slovenskem. Ljubljana, 1987, str. 105-118.
5. Golijanin Milan: Bankarstvo Jugoslavije. Beograd: Privredni pregled, 1977. 347 str.
6. Guštin Damijan, Finančni viri in denarništvo narodnoosvobodilnega gibanja na Slovenskem 1941 –1945. Zgodovina denarstva in bančništva na Slovenskem. Ljubljana, 1987, str. 81-85.
7. Hočevar Toussaint: Slovensko bančništvo kot inovacijski dejavnik, 1900 – 1930 – referat na posvetovanju o zgodovini denarstva in bančništva na Slovenskem. Ljubljana, 1987. str. 65-71.
8. Hočevar Toussaint: Slovensko poslovno bančništvo, 1913-1941. Bančni vestnik, Ljubljana, 9 (1984), str. 267-272
9. Jaklič Marko: Poslovno okolje podjetja. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 353 str.
10. Kos Anton: Denarništvo v Antiki na Slovenskem. Ljubljana: Narodni muzej, 1990. 32 str.
11. Kos Anton: Keltski novci v Sloveniji. Trst: Pokrajinski muzej, Koper, 1986. 19 str.
12. Košak Marko, Košak Tomaž: Bančni sektor v Sloveniji. Bančni vestnik, Ljubljana, 7-8 (2002), str. 51-53.
13. Lazarević Žarko, Prinčič Jože: Zgodovina slovenskega bančništva. Ljubljana: Združenje bank Slovenije, 2000. 438 str.
14. Lazarević Žarko: Slovensko bančništvo do prve svetovne vojne (1). Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001), 1-2, str. 72-73.
15. Lazarević Žarko: Slovensko bančništvo v dvajsetih letih (2). Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001a), 3, str. 54-56.
16. Lazarević Žarko: Slovensko bančništvo v tridesetih letih (3). Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001b), 4, str. 55-57.
17. Lazarević Žarko: Bančna tržna struktura v Sloveniji med obema svetovnima vojnama (4). Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001c), 6, str. 47-49.
18. Mramor Dušan: Prikaz institucionalne ureditve bančno-kreditnega in nekaterih drugih delov ekonomskega sistema Jugoslavije v obdobju 1945-1983 (1). Bančni vestnik, Ljubljana, 34 (1985), 1, str. 17-20.
19. Natek Karel, Natek Marjeta: Slovenija: Geografska, zgodovinska, pravna, politična, ekonomska in kulturna podoba Slovenije. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1997. 415 str.

20. Nečak Dušan: 100 let mestne hranilnice ljubljanske, Ljubljana: Gospodarska banka Ljubljana, 1989. 40 str.
21. Orožen Janko: Celje in slovensko hranilništvo. B. k.: Ljubljanska podružnica Celje, 1977, 102 str.
22. Prinčič Jože: Slovensko bančništvo po drugi svetovni vojni (6). Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001), 9, str. 54-55
23. Prinčič Jože: Slovensko bančništvo po drugi svetovni vojni (7). Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001a), 10, str. 47-48.
24. Prinčič Jože: Slovensko bančništvo po drugi svetovni vojni (8). Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001b), 11, str. 55-56.
25. Prinčič Jože: Slovensko bančništvo po drugi svetovni vojni (9). Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001c), 12, str. 55-56.
26. Prinčič Jože: Slovensko bančništvo po drugi svetovni vojni (10). Bančni vestnik, Ljubljana, 51 (2002), 1-2, str. 71-72.
27. Ribnikar Ivan: Sanacija bank. Bančni vestnik, Ljubljana, 42 (1993), 1-2, str. 12-16.
28. Štiblar Franjo: Sanacija slovenskih bank. Zakaj zamuja njen zaključek in kako naprej?. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 1996, str. 25-48.
29. Štiblar Franjo: Slovenski finančni sektor med svetovnim vojnama. Prevrati in slovensko gospodarstvo v XX. Stoletju 1918-1945-1991, Ljubljana, 1996, str. 207-216.
30. Štirideset let Združenja bank Slovenije. Ljubljana: Združenje bank Slovenije, 1996. 79 str.
31. Tosti Avgust: Denarni zavodi v Sloveniji po prvi svetovni vojni. Ljubljana: Bančni vestnik, 1989. 159 str.
32. Videčnik Aleksander: Denarništvo v Celju, od hranilnice do banke. Celje: Ljubljanska banka, Splošna banka Celje, 1989, 87 str.
33. Videčnik Aleksander: Denarništvo v Saleški in Zgornji Savinjski dolini. B.k.: Ljubljanska banka, Temeljna banka Velenje, 1989a. 100 str.
34. Videčnik Aleksander: Jugoslovanski zakoni o gospodarskih zadrugah. Banka in mi, Celje, 1997, 8, str. 23.
35. Voljč Marko: Bank rehabilitation and private sector development: some lessons from Slovenia. CEEP, 6 (1995), str. 108-118.